

บ้านเอกะนาค :

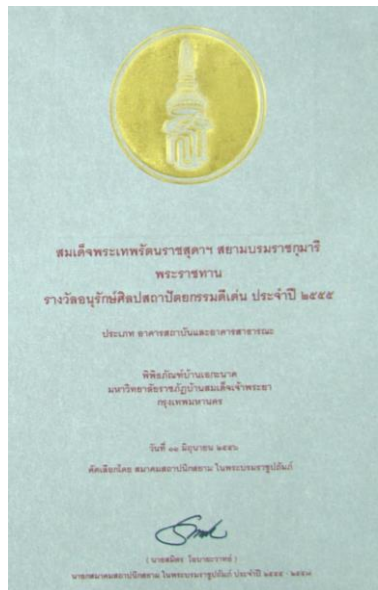
เรือนงามย่านคลองบางหลวง

บ้านเอะนาค

บ้านเอะนาคสร้างขึ้นในปี พุทธศักราช ๒๔๖๒ สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นบ้านเรือนไทยทรงปั้นหยา ของพันตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอะนาค) ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ ต่อมาบ้านหลังนี้ได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรสาวคือ คุณประยูร เอะนาค แต่เนื่องจากบุตรสาวของท่านไม่มีทายาทสืบสกุลบ้านหลังนี้ จึงตกเป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตามพินัยกรรมที่ได้ระบุไว้ว่า หากไม่มีทายาทสืบต่อแล้วก็ให้บ้านหลังนี้ ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ณ เวลานั้น) บ้านเอะนาคด้านโครงสร้างตัวอาคารเป็นอาคาร ๒ ชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้ หลังคา มุงกระเบื้องว่าว ด้านซ้ายของอาคาร มีโถงยื่นออกมาแบบพระที่นั่งวิมานเมฆ ซึ่งเป็นแบบที่ได้รับความนิยมมากในสมัยนั้น ลักษณะของการก่อสร้างได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกผสมลวดลายฉลุแบบเรือนขนมปังขิง ด้านหน้าบ้านติดคลองบางลำไ้เก ซึ่งเดิมมีทำน้ำอยู่บริเวณหน้าบ้าน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรมได้บูรณะซ่อมแซมบ้านเอะนาคจนอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ทั้งภายในตัวบ้านและภูมิทัศน์โดยรอบ ด้วยเห็นคุณค่าและความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

*** ปี พุทธศักราช ๒๕๕๕
บ้านเอะนาคได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๕ ประเภทอาคารสถาบันและอาคารสาธารณะ จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ และเข้ารับพระราชทานโล่รางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

*** ปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ กรมศิลปากร ได้ออกประกาศกรมศิลปากร เรื่องรายชื่อโบราณสถาน ในเขตกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ให้บ้านเอกะนาค เป็นโบราณสถาน

(ที่มา : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/E/165/10.PDF>)

หน้า ๑๐
เล่ม ๑๓๕ ตอนพิเศษ ๑๖๕ ง ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ประกาศกรมศิลปากร
เรื่อง รายชื่อโบราณสถานในกรุงเทพมหานคร

ตามที่มาตรา ๔ วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๑ และที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับใหม่) ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อโบราณสถาน	สถานที่ตั้ง	
		ที่อยู่	แขวง
เขตดุสิต			
๑	ทำเนียบรัฐบาล (บ้านศรีสี)	-	-
๒	บ้านเย็นวัน	หน้า ๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑	
๓	เรือนรับรองคณะมนตรี (อาคารจาง)	หน้า ๑๑ ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑	

เพื่อให้การปกป้องคุ้มครอง และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มีระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๑๕ อธิบดี

ลำดับ	ชื่อโบราณสถาน	สถานที่ตั้ง
เขตคลองสาน		
๑	บ้านพระประสูติราชิน (วัดนิเวศธรรมสถาน)	ถนนราชดำเนินใน
๒	วัดนิเวศธรรมสถาน	วังบูรพาภิรมย์
๓	วัดนิเวศธรรมสถาน	วังบูรพาภิรมย์
เขตจอมทอง		
๑	วัดบางขุนเทียนกลาง	เลขที่ ๒๑ ถนนพระราม ๕
๒	วัดบางขุนเทียนนอก	
๓	วัดบางขุนเทียนใน	
๔	วัดสีกัน	

เล่ม ๑๓๕ ตอนพิเศษ ๑๖๕ ง ราชกิจจานุเบกษา ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ลำดับ	ชื่อโบราณสถาน	สถานที่ตั้ง	
		ที่อยู่	แขวง
๑๓	อุทยาน (พระเมรุอันเป็นที่ระลึก)	ถนนราชดำเนินใน	พระบรมมหาราชวัง
๑๔	สะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสะพานพระราม ๘	ป้อมมหากาฬ	วังบูรพาภิรมย์

เขตภาษีเจริญ			
๑	วัดแก้ว (บางจาก)	เลขที่ ๒๑ ถนนพระราม ๕	ปากคลองภาษีเจริญ
๒	วัดบางหว้าใหญ่		ปากคลองภาษีเจริญ

เขตราชเทวี			
๑	วัดอินทราภิรมย์	ถนนพญาไท	ถนนพญาไท
๒	อนุสาวรีย์ท้าวสุทนต์	ถนนพญาไท	ถนนพญาไท
๓	บ้านพระยาพิชัยดาตยานุสรณ์ (ถนนพญาไท)	เลขที่ ๑๕๑ ถนนพญาไท	ทุ่งพญาไท

เขตสัมพันธวงศ์			
๑	อนุสาวรีย์ท้าวสุทนต์	เลขที่ ๑๒๖ ถนนวิภาวดี	ตลาดน้อย
๒	วัดกลาง	เลขที่ ๑๒๖ ถนนวิภาวดี	ตลาดน้อย
๓	วัดบูรพาภิรมย์	เลขที่ ๑๒๖ ถนนวิภาวดี	สัมพันธวงศ์
๔	วัดสัมพันธวงศ์	เลขที่ ๕๗ ซอยบางลำพู ๑	สัมพันธวงศ์
๕	วัดเทพศิรินทร์	เลขที่ ๑/๒๕๕ และเลขที่ ๒/๒๕๕ - ๓๓๑ ถนนพระราม ๑	จักรวรรดิ

จึงประกาศเพื่อทราบโดยทั่วกัน

๒ บ้านเอกะนาค (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง)
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘
บรรพต รุ่งจี
อธิบดีกรมศิลปากร

วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๓ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ร่วมกับชมรมสยามทัศน์จัดโครงการเปิดบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิชาวัฒนธรรม การเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “บ้านเอะนาค : เรือนงามย่านคลองบางหลวง” ร่วมวงชวนคุยกับวิทยากรทั้ง ๔ ท่าน ได้แก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดา รัตน์ ชาญเลขา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและ ผู้ทรงคุณวุฒิของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรศรี โปวาทอง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ภาควิชาสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์และทฤษฎีสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คุณสุตารา สุขฉายา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิเล็ก - ประไพ วิริยะพันธุ์ เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศล ลำดับที่ ๕๘๐ ของประกาศกระทรวงการคลังฯ เผยแพร่ความรู้และความเข้าใจทางสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อสร้างนักวิจัยท้องถิ่นที่รู้จักตนเองและรู้จักโลก

คุณธีรนนท์ ช่วงพิชิต ชาวคลองบางหลวงเชื้อสายแขกเปอร์เซียแห่งชุมชนกุฎี เจริญพาศน์ ผู้ก่อตั้ง “ศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนธนบุรี”

เมื่อ ๒๐ ปีก่อน เรือนปั้นหยาลงใหญ่ริมคลองบางลำไใกล้ที่นี่ รกเรือไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อย เมื่อมองลอดเข้าไปจะเห็นตัวบ้านที่ยังคงร่องรอยความสวยงาม แต่เก่าโทมจนน่าใจหายแลเห็นเพียงคำว่า “บ้านเอะนาค” บนรั้วบ้านแต่เพียงรางเลือน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุดารัตน์ ชาญলেখา เริ่มเรื่องโดยเล่าว่านักเรียนครู วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในสมัยนั้น ส่วนใหญ่จะเรียนอยู่บริเวณด้านนอก ส่วนด้านในจะเป็นหอพักชื่อว่าวิเศษศุภวัตรจะเป็นหอพักชาย บริเวณนี้ไม่ค่อยมีใครเข้าไป เพราะเพื่อน ๆ เล่าต่อกันมาว่าหอพักที่อยู่ใกล้บ้านเก่า ๆ สีเหลืองปนขาวหลังนั้นเป็นบ้านผีสิง พอเพื่อนเล่าจบก็ไม่วายทำให้เรากลัวแต่กลับทำให้เราอยากรู้อยากเห็น เลยเดินไปเยี่ยมเพื่อน เพราะเพื่อนพักอยู่ใกล้วัดใหญ่ศรีสุพรรณเป็นประจำ ซอยนี้จะเข้าออกได้เดินเลาะมาทางริมคลองบางไส้ไก่ก็จะเห็นประตูทำน้ำไม่มีหลังคามุง ป้ายที่เขียนคำว่า “เอกะนาค” เดินผ่านก็ไม่ได้ใส่ใจอะไร ต่อมามีการเล่าต่ออีกว่าคนที่อยู่หอพักด้านในมีคนเห็นผีผู้หญิง

แต่ก็ไม่ได้ถามว่าเป็นหอพักหลังไหนที่เห็น เมื่อเวลาผ่านไปมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มาทำงานเป็นอาจารย์บรรจุเข้ารับราชการที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ย้ายที่ทำงานจากตึกดนตรีเก่ามาอยู่ที่ตึกวิเศษศุภวัตรและสังเกตเห็นว่าบ้านเก่าหลังสีเหลือง ๆ นี้

เริ่มทรุดตัวลงไปเรื่อย ๆ จึงสอบถามคนที่ทำงานด้วยกันถึงประวัติบ้านหลังนี้ อาจารย์ที่ทำงานด้วยกันบอกว่าบ้านหลังนี้มีชื่อเรียกว่า “บ้านเอกะนาค” มีประตูบานบานใหญ่มากแต่ก็ได้ผุพังไปแล้วได้แต่นั่งมองด้วยความหดหู่เพราะมองไป ก็เห็นแต่ข้างบนบ้านเห็นแต่สังกะสีเก่า ๆ แต่ก็ทำอะไรไม่ได้จากนั้นได้มาพบกับคุณลุงวรার্থ โรจนวิภาต ซึ่งท่านเป็นคนเขียนบทความที่ทัศนวัฒนธรรมของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีการใส่แผนผังพื้นที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ (อดีต) ไว้ว่าเป็นลักษณะแบบไหนในบทความคุณลุงวรার্থได้เขียนบรรยายว่าท่านได้เห็นบ้านเอกะนาคหลังนี้มาตั้งแต่ยังเด็ก ๆ มาจนโตเป็นหนุ่ม บริเวณของบ้านเอกะนาคไม่มีทางเข้าออกได้เลย นอกจากทางน้ำและมีการสร้างทางเดินที่ทำด้วยไม้ในลักษณะที่เหมือนลูกระนาดออกทางด้านคลองสมเด็จ (ริมรั้วมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน) ในยุคนั้นเป็นยุคสมัยรัชกาลที่ ๕ หากจะเดินทางก็ต้องใช้เรือในการเดินทางสัญจรไปมาหาสู่กัน บริเวณจวนบ้านของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นั้นอยู่บริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (โรงเรียนศึกษานารีในปัจจุบัน)

ส่วนบริเวณเขตด้านนอกจะเป็นพื้นที่บ้านของท่านผู้หญิงพัน (ภรรยาคนที่ ๒ ของท่านช่วง บุนนาค) ปัจจุบันคือพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา บ้านเอกะนาค แต่ก่อนนั้นเมื่อประตูบานใหญ่เปิดออกมองเข้าไปก็จะเห็นเหมือนภาพคนชราเดินออกมา ซ้อมกับข้าวเข้าไปรับประทาน ผ่านเข้าทางประตูบ้านเอกะนาค บทความของคุณลุงวราห์ได้เขียนระบุไว้อีกว่าหญิงชราที่เห็นนั้นเป็นคนขายถ่านที่คุณยายประยูรได้ชวนให้มาอยู่ด้วย เนื่องจากคุณยายประยูรท่านไม่ได้แต่งงาน ไม่มีครอบครัว และได้มีความรู้สึกผูกพันกับคนชราขายถ่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุดารัตน์ ชาญเลขา เล่าต่อว่าเป็นที่นาเสียตายที่ไม่มีความรู้ทางการซ่อมแซมและเสียตายบ้านเก่าหลังนี้มากแต่ก็ทำอะไรมาไม่ได้ เพราะตำแหน่งในตอนนั้นก็เป็นผู้ช่วยอยู่ในภาควิชาดนตรีไทย จึงตัดสินใจไปขอพบท่านผู้อำนวยการเพื่อขอบ้านหลังนี้เป็นที่ซ้อมดนตรีไทย เพราะลักษณะของบ้านมีความเหมาะสมกับดนตรีไทย ท่านได้ให้คำตอบว่าบ้านหลังนี้มีลักษณะที่เก่าและทรุดโทรมมากแล้วควรปล่อยให้ล่วงเลยไปตามกาลเวลา สรุปลงแล้วก็คือขอซ่อมแซมไม่สำเร็จ หลังจากนั้นก็ได้พบกับสิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นเพราะได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นมาเป็นผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ขณะนั้นเราเรียกว่า “ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” ในอดีตผู้ช่วยศาสตราจารย์อำไพ วิทย์วิโรจน์ (ผู้อำนวยการท่านเก่า) เคยทำเรื่องขอซ่อมแซมได้งบประมาณในการซ่อมแซมมาเป็นจำนวนเงิน ๔ ล้านบาท ได้ติดต่อผู้รับเหมาประเมิน ผู้รับเหมาได้ให้คำตอบว่าซ่อมแซมไม่ได้แล้ว ท่านก็เลยไม่ได้ซ่อมแซม เมื่อเวลาผ่านไปจนถึงฉันได้มาดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ ๒ รุ่น ก็ได้มีความมุ่งมั่นที่จะซ่อมแซมบ้านหลังนี้ให้ได้โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุดมเดช กมลบุตร (ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี) ซึ่งท่านเป็นผู้ดูแลสำนักศิลปวัฒนธรรมในตอนนั้น ท่านได้แนะนำว่าให้ทำเรื่องของบประมาณไปอีกครั้ง ซึ่งได้คำตอบมาว่าได้จำนวนเงินในการปรับปรุงซ่อมแซมกลับมาเป็นจำนวนเงินเท่าเดิมกับครั้งที่เคยขอไป คือ จำนวนเงินทั้งหมด ๔ ล้านบาท ผ่านกาลเวลาของท่านคณะบริหารมาแล้วถึง ๒ ช่วงสมัย จึงตัดสินใจให้ผู้รับเหมาคุณจี้แท้ง จากกรมศิลปากรเข้ามาประเมินราคาดู หลังจากประเมินเสร็จแล้วได้แนะนำว่าบ้านหลังนี้ต้องติดให้พื้นสูงขึ้น จึงปรึกษากับทีมบริหารและตัดสินใจกันว่าจะยังไม่ซ่อมแซมแต่เปลี่ยนไปซ่อมแซมตึกหอประชุมศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (ปัจจุบัน

คืออาคาร ๑๕๐ ปี มหาบุรุษรัตนนอม (ช่วง บุนนาค) เนื่องจากได้ทรุดลงมาจากหน้าต่าง กลายมาเป็นประตูทางเข้าส่วนประตูก็ได้จมไปแล้วเรียบร้อย

ตึกหอประชุมที่กล่าวมาสมัยที่ยังเป็นนักเรียนได้เข้าไปนั่งเรียนหนังสือ ในสมัย นั้นมองเข้าไป ด้านในก็ไม่มีอะไร เก้าอี้ที่เคยใช้นั่งเรียนเป็นเก้าอี้ไม้กระดกขึ้นลงได้เหมือน เก้าอี้ที่นั่งตามงานวัดแบบโบราณ ก็ไม่เห็นเลยสงสัยว่าเขาคงหายไปหมด จนได้เข้าไป บริเวณใต้ถุนของบริเวณหอประชุม ปรากฏว่าเก้าอี้เหล่านั้นจมลงไปอยู่ในน้ำใต้ถุน แต่ยังมี บางส่วนที่ยังใช้งานได้อยู่จึงตัดสินใจไปขอขมาประมาณจากท่านอธิการบดี จึงได้ซ่อมแซม เสริมเบาะพนักพิงก็ได้เก้าอี้ตัวใหม่ทั้งหมดจำนวน ๓๐๐ ตัว เมื่อซ่อมแซมบริเวณภายใน เสร็จแล้ว ผู้รับเหมาที่แนะนำมาให้ติดตึกหอประชุมขึ้นมา แต่ก็ได้แจ้งผู้รับเหมาไปว่า มัน อาจจะพังลงเนื่องจากตึกหอประชุมนั้นมีขนาดใหญ่เลยตัดสินใจให้ผู้รับเหมาซ่อมแซม บ้านเอกะนาคก่อน เพราะบ้านเอกะนาคมีขนาดเล็กกว่า ผู้รับเหมาจึงได้ซ่อมแซมบ้าน ก่อนและใช้งบประมาณในการซ่อมแซมทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน ๔,๔๐๐,๐๐๐ บาท ช่วงที่ ผู้รับเหมากำลังรื้อถอนภายในบ้านพบว่าภายในบ้านมีพินัยกรรมจึงได้ทำการเคลื่อนย้าย และได้นำรูปภาพไปใส่กรอบเก็บไว้ ณ ตอนนั้นสำนักศิลปวัฒนธรรมมีพื้นที่ในการทำงาน ที่แคบมาก มีพื้นที่ในการเก็บของที่น้อยมากแต่ของทุกอย่างที่เป็นของบ้านเอกะนาคทางเราก็ตได้เก็บลงไว้ในกล่องเป็นอย่างดี

คุณเอกเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเด็กหนุ่มที่อาศัยอยู่ในบ้านพักใกล้บ้านเอกะนาค เล่าให้ฟังว่าตอนนั้นวันไหนที่ไม่มีเงินก็ไปไหว้โกศกระดูกของคุณยายประยูรเจ้าของบ้านพอ ตกกลางคืนเมื่อนอนหลับก็ได้ฝันเห็นเลขเลยไปซื้อหวย และก็ถูกหวยจริง ๆ บ้านหลังนี้เมื่อ ผ่นตมมีน้ำท่วมภายในบ้านโกศของคุณยายก็จะลอยน้ำที่ท่วมอยู่ภายในบ้าน เมื่อมีการ ซ่อมแซมบ้านคนงานก็ได้พบกับโกศกระดูกที่ลอยน้ำอยู่ก็ได้เก็บรวบรวมกระดูกทั้งหมด แล้วนำเอาไปใส่อัฐิไว้ที่วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร เนื่องจากไม่ทราบว่าจะกระดูกบ้านนี้มัก ไปทำบุญและเก็บอัฐิไว้ที่วัดอนงคารามวรวิหาร

เมื่อได้เปิดดูพินัยกรรมปรากฏว่าในพินัยกรรมไม่มีหลักฐานอะไรระบุไว้เลย ทราบแค่เพียงว่าบ้านหลังนี้เป็นของพระยาประสงศ์สรรพการ จึงตัดสินใจขอเข้าพบท่าน อธิการบดี เพื่อสอบถามและขอท่านดูหลักฐานที่ท่านได้รับมอบบ้านหลังนี้ให้กับโรงเรียน

ท่านอธิการบดีบอกว่ามีหลักฐานอยู่แต่หาไม่เจอแล้วไม่ทราบเหมือนกันว่าหายไปไหน แต่ท่านได้บอกว่ให้ลองเข้าไปหาดูที่ได้ฤๅนครตึกอำนวยการจะมีห้องเล็ก ๆ ที่ใช้เก็บกระดาษเก่า (เนื่องจากสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องทำลายกระดาษ) จึงนำไปเก็บไว้ในห้องนั้น เพื่อรอการนำไปขายหรือเผาทิ้ง จากนั้นหลังเลิกงานจึงได้เข้าไปนั่งรื้อค้นหาทุกวันจนวันหนึ่ง

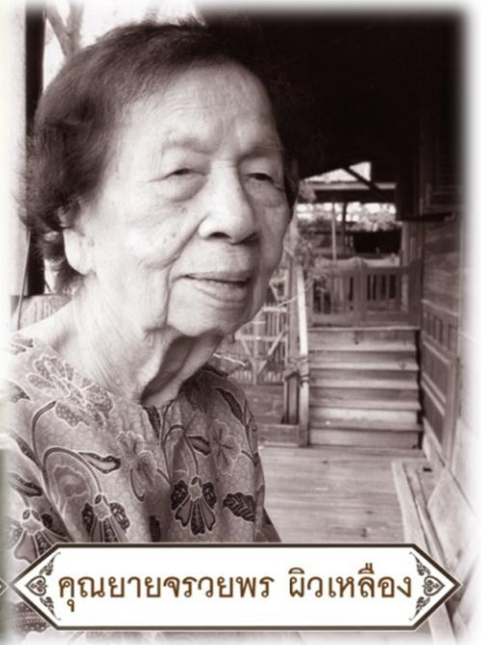

ได้พบกับพินัยกรรมของท่านพระยาประสงค์ที่เขียนไว้และพินัยกรรมนี้ ท่านโชค สุนันธวิช (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการ) เป็นผู้รับมอบไว้ หลังจากนั้นก็ได้สืบค้นหาข้อมูลและได้ชวนท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ บางเขียว (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ได้เดินทางไปหาป่าเล็กลุงหนุเพราะได้ข้อมูลมาว่าท่านเป็นคนเก่าคนแก่ของเรา โดยป่าเล็กกับลุงหนุได้ให้ข้อมูลว่ามีญาติของพระยาประสงค์อาศัยอยู่ละแวกนี้ จากนั้นได้เดินทางออกตามหาตั้งแต่เช้า แต่หาอย่างไรก็ไม่พบ สอบถามใครก็ไม่รู้ใครรู้จัก จึงตัดสินใจแวะพักทานกาแฟที่ร้านกาแฟและลองสอบถามคนภายในร้านกาแฟว่ามีใครรู้จักพระยาประสงค์สรรพการไหม ก็มีโต๊ะหนึ่งตอบกลับมาว่า “รู้จักค่ะ” และให้ข้อมูลในการเดินทาง จากนั้นจึงออกเดินทางและได้ไปพบกับ

คุณยายจรรยาพร ผิวเหลือียง ซึ่งเป็นน้องสาวต่างมารดาของพระยาประสงค์สรรพากร และได้ให้ข้อมูลมา จากนั้นได้นำเอาข้อมูลมาเขียนในวารสารที่ทัศนวัฒนธรรม เล่มแรกปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ ระหว่างเดือนมกราคมถึงมิถุนายน ๒๕๔๔ จากข้อมูลที่พบทำให้ทราบว่าบ้านหลังนี้เป็นของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพากร (ยวง เอกะนาค) ซึ่งท่านได้สมรสกับคุณหญิงเย็น มีบุตรสาวคนเดียว คือ คุณยายประยूर เอกะนาค คุณยายประยूरไม่ได้แต่งงานและไม่มีญาติที่ไหนและพระยาประสงค์ก็ได้ระบุในพินัยกรรมว่าให้ลูกสาวของท่านอาศัยอยู่ที่บ้านหลังนี้ ตลอดชีวิตหากลูกสาวสิ้นชีวิตลงก็ให้ยกบ้านหลังนี้ให้โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จพระยา แต่ของทุกชิ้นและสมบัติทั้งหมดภายในบ้านให้ยกกับวัดอนงคารามวรวิหาร จากพินัยกรรม จะเห็นได้ว่าทางเราไม่ได้เก็บสมบัติอะไรภายในบ้านของท่านไว้เลยและทั้งหมดที่กล่าวมา เราก็มองเห็นถึงที่มาที่ไปของเรือนหลังนี้กว่าที่จะสวยงามอย่างที่เห็นในปัจจุบันต้องผ่านเรื่องราวและกาลเวลากว่าที่จะบูรณะขึ้นมาได้

คุณยายประยूर เอกะนาค

คุณยายจรรยาพร ผิวเหลือียง

สำเนา)

บ้านเอกราช ธนบุรี

๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕

ข้าพเจ้า นายพันตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค) อายุ ๓๒ ปี ชาติไทย สัญชาติไทย อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐๙ ตำบลวัดกัลยาณ์ อำเภอเมือง จังหวัดธนบุรี ขอ ทูลขอคำพิพากษาเป็นคำสั่งแก้ไขคดีว่า บัดนี้ข้าพเจ้า ดวงแก้วชระภากาหมากแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าชีวิตและสิ่งบารุงกายไม่เป็นสิ่งจริง ยั่งยืนและเพียงธรรม อาจแตกดับลงเวลาใดก็ได้ โดยไม่มีกำหนดแน่นอน ข้าพเจ้าเกรงว่าถ้าข้าพเจ้าไม่แก้ไขแล้วจะเกิดมีกรณีวิวาทกันขึ้นระหว่างทายาทของข้าพเจ้า ทั้งชาย เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก ข้าพเจ้าอันมีชอบของความเป็นมาจำนงครุฑประสงค์ของข้าพเจ้า ฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้าวางชนมดวงชีพไป บรรดาทรัพย์สินของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งหาวิมพิพม์และอสังหาริมทรัพย์ ในจัดการคงตกไป

(๑) ดูกและเรียนกับที่ข้อความโดยคณนายเลขที่ ๒๓๘๓ คำสั่งคดีของได้แก่ ย่าเอกราชธนบุรี จังหวัดธนบุรีนั้น ข้าพเจ้าประสงค์ พึงนางสาวประยูร เอกะนาค บุตรีข้าพเจ้า โดยให้เก็บและรายได้จากที่ดินส่วนนี้เป็นส่วนของนางสาวประยูร เอกะนาค เพียงอย่างเดียว และห้ามมิให้มีการจำหน่ายขายหรือทำการอย่างใด ๆ ใดกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนนั้นตกทอดไป เป็นของผู้อื่น นอกจากระหว่างผู้มีสิทธิรับมรดกด้วยกันกับชื่อชายสิทธิในการเก็บผลประโยชน์และอาศรัยอยู่ เว้นไว้แต่จะมีเหตุจำเป็นหรือฉัดของอันแท้จริงซึ่งไม่มีทางอื่นใดจะแก้ไขได้แล้ว ในกรณีเช่นที่ว่านี้จะคงได้รับการพิจารณาความเห็นชอบจากราชผู้มสิทธิรับมรดก พร้อมกับคณะกรรมการจัดการมรดกข้าพเจ้ารวมกันเป็นเอกฉันท์ก่อน จึงจะจำหน่ายขายใด ส่วนคิดค่าไม่มีอุปสรรคอันใดซึ่งจำต้องเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ให้เป็นอย่างอื่น และในเมื่อนางสาวประยูร เอกะนาค วางชนมแล้วหากแต่คณายังคงอยู่ไม่มีผู้มีสิทธิรับมรดก ข้าพเจ้าคนใดที่สามารถหรือสมควรจะปกครองอาศรัยอยู่ได้ควยคืนไป ก็ให้ดวงแก้วของกลางมา หรือยกให้แก่โรงเรียนมัธยมบางสมเด็จเจ้าพระยาเป็นสถานที่ที่สอนวิชาสามัญบุตรและบุตรสาวตามเกณฑ์ที่เพมาจะสม

สงวนนาม ๒๔๙๕

สำเนาพิพากษาของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค)

(๒). เรือนเครื่องรับฝากพระคานพรมกับครัวโง่ • หลัง และบู่งจ้าว • หลัง
หลังคานูงกระ เมืองซีแนบและคังกะสี ซึ่งปลูกไว้ในที่คินนาบ้านคี่แยกทิมยาว คลอง
ประเวศบุรีรมย์ยัง ค. รวมทั้งทรัพย์สินเครื่องมือยวดยานสัตว์พาหนะใช้ในการทำนา
ซึ่งมีอยู่ประจำสำหรับนาในทั้งหมึก และเครื่องภาชนะต่าง ๆ ซึ่งอยู่ที่ย่านจังหวัดธนบุรี
ข้าพเจ้าแบ่งยกให้ทางคินซังชละมอม เจ้าการนา และเด็กชายเทียมเพท เอกะนาค
บุตรบุญธรรมข้าพเจ้าส่วนหนึ่ง โดยคิดประมาณราคาปริมาณทรัพย์สินที่กล่าวนี้ไว้ นาง
สิน ซังชละมอม ๒/๓ ส่วน เด็กชายเทียมเพท เอกะนาค ๑/๓ ส่วน และให้ถ่านก
ศิรภาพทรัพย์สินนั้นแบ่งให้เป็นการ เหนาะสมอย่างเที่ยงธรรม เว้นไว้แต่บู่งจ้าวในบู
มีสิทธิรับมรดกไปอาศัยใช้ในการ เก็บรักษาข้าวค่าเขานารวมกันไปกับดวงจนจนกว่า
จะหมดความจำเป็นโดยช่วยกันจัดการบูรณะตามความสมควรโดยมากหรือน้อยที่กำหนดไว้
ให้ นอกจากนี้ข้าพเจ้ายกสิ่งของทองคำบุพระนและทรัพย์สินอย่างอื่นในถัก นางสิน
ซังชละมอม เด็กชายเทียมเพท เอกะนาคอีกต่างหากเป็นส่วนตัวโดยจะ เพาะของแกละ
ตน ทั้งนี้ยังมีแจ้งอยู่ในบัญชีหมายเลข ๑, ๒ และ ๓ ซึ่งติดแนบข้างท้ายหนังสือขึ้นกรม
นี้แล้ว

(๓). บรรดาทรัพย์สินของข้าพเจ้าซึ่งเป็นสิ่งหาทรัพย์สินนอกจากที่กำหนด แบ่ง
ยกให้ทางคินซังชละมอม และเด็กชายเทียมเพท เอกะนาค ที่กล่าวแล้วนั้น ยังมีอีก
เท่าใด ข้าพเจ้ายกให้ทางสวามประยูร เอกะนาค หมกทั้งสิ้น เว้นไว้แต่หมกเสียดิน
ใหญ่ • มีน กบโสมกิง กว • พวง ข้าพเจ้าอุทิศถวายวัดของคาราม ชมโบเป็นเสนา
สะสงฆประจำโบสถ์และโสมกิงแก้วให้ติดแขวนไว้ในอุโบสถเป็นพระพุทธรูปบูชา ส่วนเครื่อง
ตายครว ถักที่หน้าชาด้วยน้เหล็กและใหญ่ ให้จัดเป็นชุดทั้งถักด้วยน้แบ่งทำนุถวาย
พระสงฆ์ในการฉาปนกิจข้าพเจ้า และให้ทางสวามประยูร เอกะนาคเอาไว้ใช้ส่วนตัว
ตามความต้องการ

(๔). ที่คินนาตำบลคี่แยกทิมยาว คลองประเวศบุรีรมย์ทั้งยัง ค. และตั้งเนื้อ
ความโฉนดหมายเลขที่ ๑๐๕๕ และ เลขที่ ๑๐๕๖ รวมเนื้อที่ ๕๙๒ ไร่ • งาน ๒ ตารางวา
ข้าพเจ้าอุทิศถวายแก่วัดของคาราม เป็นศาสนสมบัติ โดยมีเงื่อนไขระหว่างที่ข้าพเจ้า
ดำรงชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าขออาศัยอยู่ในที่คินนานั้นเก็บผลรายได้เป็นเครื่องครองชีพไปพลาง
ก่อน เมื่อข้าพเจ้าสิ้นชีพิตักษัยแล้วให้แบ่งผลรายได้เป็น ๓ ส่วน ให้วัดของคารามเป็น
ถวายโคสมทบทุนเอกะนาคมูลนิธิ บำรุงพระพุทธรูปสำเนาในการศาสนศึกษา การศึกษา
บุปถัมภ์และการบวชสังฆบรรพชา • ส่วน ให้ทางสวามประยูร เอกะนาค และนาง

สำเนาพินัยกรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค)

นางสิ้น สังกะสมอ ๓ และ ๒ ส่วน นางสาวแพน เอกะนาค และเด็กชายเทียมเพ็ญ เอกะนาค ๓ และ ๑ ส่วน ขอให้เลี้ยงชีพไป และให้บุตรโอรสของตนนั้นได้บางส่วน ตามสมควร การแบ่งมรดกไว้ครากหักคาน้ำ ให้มีก้ำกัมนกแบ่งนั้นกันมีละ ๑ ครั่ง หรือ ตามครวทที่เก็บมรดกได้มาเป็นครั้งคราวสุกแต่กรณียพักรว

(๕). มรดกได้ดั่งอื่นหรือสิทธิของข้าเจ้าจะได้อีกซึ่งมรดกได้หัก ออกเงินสดทั้งหมด ให้แบ่งเป็น ๕ ส่วน ยกให้นางสาวประยูร เอกะนาค ๒ ส่วน นางสิ้น สังกะสมอ ๑ ส่วน นางสาวแพน เอกะนาค และเด็กชายเทียมเพ็ญ เอกะนาค ๑/๒ ส่วน ซึ่ง เงินไว้แต่เงินมาว่าที่ทางราชการจ่ายออกให้หาบาท หลังจากข้าเจ้า วายหมดแล้ว ให้เด็กชายเทียมเพ็ญเอกะนาค เป็นบุตรรับ นามของเด็กชายเทียมเพ็ญ เอกะนาค คนเดียว ถ้าทางราชการกำหนดครากจ่ายให้เดือนละ ๕๐๕ บาท ก็ให้แบ่งเป็น ๕ ส่วน ให้นางสาวประยูร เอกะนาค ๑ ส่วน นางสิ้น สังกะสมอ ๑ ส่วน เด็กชายเทียมเพ็ญ เอกะนาค ๒ ส่วน แต่ทางราชการจ่ายให้ไม่ถึงเดือนละ ๕๐๕ บาท ให้ลดส่วนแบ่ง ตามปริมาณ เงินมาว่าที่คุ้ม และอย่างไรก็ให้เด็กชายเทียมเพ็ญ เอกะนาค ได้เงิน ให้จ่ายในการศึกษาวิชาให้เพียงพออย่างน้อยตั้งแต่เดือนละ ๓๐๐ บาท เหตุจากนั้นให้ นางประยูร เอกะนาค และนางสิ้น สังกะสมอ ตามส่วนดังกล่าวนี้พอสมควร

(๖). ให้เด็กชายเทียมเพ็ญ เอกะนาค มีสิทธิในการรับส่วนแบ่งมรดกจากที่คินนา เพียงระหว่างอายุยังไม่บรรลุนิติภาวะ และการศึกษาวิชาอยู่ในความสนใจของตน เพียร ยังไม่สำเร็จขั้นสูงสุดชั้นปริญญามหาวิทยาลัย และยังไม่ว่างการสมรสอันชอบ ความถูกนายโดยคำคม เมื่อเด็กชายเทียมเพ็ญเอกะนาค ได้ผ่านสภาวะการเงื่อนไขครบถ้วนทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว หรือก่อนที่อายุยังไม่บรรลุนิติภาวะ และการศึกษาวิชายังไม่ สำเร็จถึงขั้นสูงสุดชั้นปริญญามหาวิทยาลัยแต่ได้ทำการสมรสกิด โหงคสิขีรับมรดกจากข้าเจ้าที่ก้ำกัมนกแบ่งนั้นไว้ให้ตามหักจากมรดกได้ที่คินนาเสีย ให้มรดกได้ส่วนของเด็กชาย เทียม เพ็ญ เอกะนาค นั้น สหยออกเงินมรดกได้หักทศแก้วคองการวม และบุคคลผู้มี สิทธิรับมรดกจากข้าเจ้านั้น ๆ เฉลี่ยแบ่งกันตามส่วนที่ระบุไว้ในหนังสือพิมพ์กรณีนี

(๗). ผู้มีสิทธิรับมรดกจากข้าเจ้าจะโอนทรัพย์สิน และมรดกได้หรือสิทธิอย่างหนึ่ง อยาไรก็ได้ รับจากทางมรดกจากเจ้านั้นคนใดไม่ยั้งทายาทของตนหรือแบ่งปันให้ และจำ นองจำหน่ายขายเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นหาใด ในนอกจากในการครองชีพของแก่ตนเอง ความปกติ อันชอบด้วยวัตถุประสงค์ของข้าเจ้า และมีไม่เป็นการผูกพันกับหนี้สินของผู้น มีสิทธิรับมรดกที่มียูก่อนเดิม หรือก่อให้เกิดมีขึ้นหลังจาก การระงับมรดกจากข้าแล้ว ข้า

สำเนาพินัยกรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค)

มาแต่หญิงเถี่ยวของแลทพขม รอก ภายเจ้าที่ค่าหมกบ่งไว้. พึ่งมี รม. เปแล้ว หรือยัง
ไม่ได้อันส่วนหนึ่งส่วนใดนั้น เป็นอันขาด ถ้าปรากฏว่ามีสิทธิรับ รอดคนใดคนหนึ่งนั้นคน
ตัว นั้นไม่สามารถจะชำระหนี้ของตนเองในเสรีจันเขียนรอยโคตรมาโค ก็ให้ถือว่าผู้นั้น
อยู่ในลักษณะบุคคล ถ้าหากเจ้าไม่ส่งปรารภมาหา ให้รับทพขม รอก ในงคสิทธิในการรับ รอก
ภายเจ้าเสีย โดยปราศจากเงื่อนไขอย่างใดอัน

(๔). ทพขมสินของข้า เจ้าซึ่งเป็นสังหาริมทพขม หรือเป็นผลรายได้ที่เนื่องจาก
อสังหาริมทพขม และสิทธิใด ๆ ของข้าเจ้าที่ผู้รับ รอกได้มีส่วนแบ่งขึ้นไปแล้วหรือมีสิทธิ
รับอยู่ก็ เมื่อพบคสิทธิในการรับรอกโดยการมร ฆกรรม หรือด้วยประการใด ๆ ก็ดี
ให้ทพขมสินสิทธิและผลรายได้ที่รับส่วนแบ่งนั้นไปเป็นเครื่องครองชีพของแลคนนั้น หาก
ยังคงจะมีเหลืออยู่สิ่งหนึ่งสิ่งใด ตลอดจนทพขมสินที่เป็นอสังหาริมทพขม ถ้าปรากฏว่าถูก
ยักย้ายหรือแก่ลงจ่านองจำหน่ายชายไป โดยไม่ชอบธรรมด้วยเหตุมิใช่เป็น อิติวุตฺตประสงค
ของข้าเจ้าแล้ว ของให้รับส่วนอง ไซ้การราคาตกหกลแล้ว ของการรอกกับบุคคลผู้มีสิทธิอยู่
แบ่งนั้นกัน อนุโลมตามส่วนผลรายได้จากที่ดินนั้น ซึ่งกำหนดไว้ให้รับ เป็นลำดับไป

(๕). ผู้รับรอกที่มีสิทธิในทรัพย์สินรวมสิ่งเดียวกัน หรือที่มีผลสืบเนื่องต่อกัน
กันก็ ถ้าผู้มีความจำเป็นอย่างประสงคจะจ่านองจำหน่ายชายส่วนของตนเอง โดยชอบด้วยถ้อยคำ
ซึ่งที่ ให้อเป็นเครื่องครองชีพ หรือเพื่ จะ เป็นทุนประกอบการแสวงหาผลประโยชน์เพิ่มพล
ชั้นก็ได้ แต่ถ้ามหาทพขมสินนั้นเพียงสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งรวมกัน มีราคาเงินตั้งแต่หนึ่ง
ร้อยบาทจะคงได้กับความยินยอมเห็นชอบด้วยจากบรรดาผู้มีสิทธิรับ รอกที่เกี่ยวข้องกัน
จึงทำ ค และให้จ่านองจำหน่ายชายหรือแลกเปลี่ยนกันร หากผู้มีสิทธิรับ รอกในราคา
อย่างค่า ให้ทรัพย์สินนั้นตกทอดแก่กันตามลำดับ จนถึงจวคองคการมิให้ใครจำหน่ายซื้อขาย
ในราคาอื่นสมควร ถ้าหากผู้มีสิทธิรับรอกไม่ยินยอมรับจ่านองรับซื้อหรือแลกเปลี่ยนไว้ จึงให้
จ่านองจำหน่ายชายแก่คนอื่นก็ได้ ตามเงื่อนไขที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น

(๖๐). ฉะเพาะอย่างอึงทพขมสินที่ควว เป็นอนุสสรตสำหรับตระกูลอันเป็นที่รักมิให้
จ่านองจำหน่ายชายในแก่ผู้ใดอื่น นอกจากผู้มีสิทธิจะโค บตกทอดทางมรดกภายเจ้า คือ
แหวนทองคำยอกบั้งเพชรอกนำรวบวิสุทธิ • เม็ดหนัก ๓ กาทวิกเศษ • วง แหวนทองคำ
ยอกบั้งเพชรอกนำสีหมอรอน • เม็ด มีนสีน้ำเงินแก่ และเพชรอกนาคเล็กคณรูปที่รอม
รูปหัวใจ • วง แหวนทองคำยอกบั้งเพชรนำคะกัวคัก หรือเป็นสีน้ำเงินอ่อน • เม็ด หนัก
ประมาณ ๗๕ สตางค์ (๗๕/๑๐๐ ของ ๑ กาทวิก) • วง และดอกเท็กบุปผาแจกรอม
ทองคำนาเงินบั้งเพชรอกโพวิน พัทธินและมรกตหนึ่งเบ็ย • อัน สุกหลายเมื่อจะจำหน่าย

สำเนาพินัยกรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค)

ขาย โดยความยินยอมเห็นชอบพร้อมกันกับผู้มีสิทธิรับ รศก. จำหน่ายขายได้ แต่ผลรายได้
จากนั้นจะแบ่งเอาไปเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดในทางอื่น อันมีราคาเป็นและค่าลิขสิทธิ์เป็นประโยชน์
อย่างไรก็ดี แล้วยังแยกหักออกแล้วของค่าธรรมเนียม ส.พ.พ.น.เอ.กะนาคนุสนธิธรรมกับผล
รายได้ของตน ๆ โดยสิ้นเชิง

(๑๑). ในการแบ่งปันเงินผลรายได้เกือจากที่ดินนา ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ของสาธารณะ
มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งปันด้วย ขอให้ว่าของสาธารณะได้แต่งตั้งให้บุคคลเป็นกรรมการ เข้า
ร่วมกับคณะกรรมการจัดการมรดกคน ๑ หรือ ๒ คน สุดแต่กรณีตามความจำเป็น ให้มี
ฐานะหน้าที่แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในอันที่จะปฏิบัติภารกิจ เป็นไปเป็นระเบียบเกี่ยวกับ
กับผลรายได้จากที่ดินนาโดยจะเพาะ เพื่อให้การดำเนินไปอย่างเรียบร้อยชอบด้วย
เทศมุตและศีลเพียงธรรม ตลอดจนการกำหนดราคาเช่าขายเป็นผลรายได้ให้กับการ
กิจการสาธารณะเช่นซ่อมจากคณะกรรมการนั้น พร้อมกับผู้มีสิทธิรับมรดกในอัตราอันสมควร

(๑๒). เนื่องมาจากคณะกรรมการจัดการมรดกของเรา หรือผู้ใดหนึ่งคณะกรรมการ
จัดการมรดกได้แต่งตั้งขึ้นเป็นตัวแทน โดยความยินยอมเห็นชอบของผู้มีสิทธิรับมรดก ให้จัด
เขาเรียกคนเขาเช่ามาเต็มความเนื้อที่ ทำสัญญาให้เขาและเก็บค่าเช่ามา หรือทำการอย่าง
อื่นใดที่ต้องใช้เวลาเพื่อเก็บผลรายได้มาก็ให้หักค่าค่าเช่าหรือของใช้ และค่าใช้สอยต่างๆ
ความบริวารที่จำเป็นจ่ายจริงออกแล้ว คงเหลือเป็นจำนวนสุทธิเท่าใด ให้หักเป็นค่าช่วยการ
แก่คณะกรรมการจัดการมรดก หรือผู้ที่เป็นตัวแทนร่วมกัน ตามแรกณียร้อยละ ๑๐ เปอร์เซ็นต์
และแล้วแบ่งให้ว่าของสาธารณะและผู้มีสิทธิรับมรดกไป การชำระค่าเช่าหรือค่าใช้สอยกรรมการ
จัดการมรดก กับผู้มีสิทธิรับมรดกของเราที่กำหนดเงินไว้สำหรับใช้จ่าย ในการดำเนินกิจ
ให้พอเหมาะสมควรแก่เรา จากเงินรายหนึ่งรายได้ที่มีอยู่เสียจนจะแบ่งปันส่วนให้ผู้
สิทธิรับไป

(๑๓). ถ้าคณะกรรมการจัดการมรดกคนใดขาด โดยเอกขอลาออกจากหน้าที่ หรือ
วายชนม์เสียคดี หรือด้วยเหตุประการใด ชาติ ซึ่งไม่สามารถจะปฏิบัติภารกิจชั่วคราวหรือ
อีกต่อไปแล้ว ให้กรรมการจัดการมรดกที่ตั้งปฏิบัติหน้าที่อยู่กับผู้มีสิทธิรับมรดก ขอเชิญผู้
สมควร เป็นกรรมการแต่งตั้งแทนชั่วคราว หรือถาวรสุดแต่กรณี ให้ครบจำนวนคณะกรรมการ
จัดการมรดกอย่างน้อยตั้งแต่ ๕ คน ซึ่งจนเป็นองค์การประชุมได้ ในกรณีการพิจารณากรณี
ปัญหาซึ่งหนึ่งข้อใด โดยอาศัยเสียงของกรรมการที่เห็นสอดคล้องกันส่วนมาก เป็นค่าใช้สอย
อันงัดเห็นว่าเป็นการสมควรจะแต่งตั้งกรรมการจัดการมรดก เพิ่มขึ้นจากจำนวนเดิมที่มีอยู่
เพื่อให้เหมาะและสะดวก ทางราชการ ก็ให้ทำโดยความยินยอมของผู้มีสิทธิรับมรดก เห็น

สำเนาพินัยกรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค)

ชอบพร้อมกันว่าจะแบ่งกันอยู่

(๑๔). เจ้าชายโค้วซำเจ้าเมืองหนึ่งเป็นส่วนของสาวงามแพม เอกะนาค หรือ
ทรัพย์สินมรดกที่ข้าพเจ้ายกให้ เด็กชายเทียมเพท เอกะนาค ก็คือ เงินตราอยู่ในส่วนของ
นางสาวแพม เอกะนาค นั้น นางสาวแพมเอกะนาค เป็นผู้ที่มีความสมรรถภาพ ในนาง
สาวประยูร เอกะนาค เป็นผู้พิทักษ์นางสาวแพม เอกะนาค เก็บเงินและรายได้ของนาง
สาวแพม เอกะนาค ไว้สำหรับใช้จ่ายในนางสาวแพม เอกะนาค โดยผู้คนที่คิดจะฉกฉวย
ส่วนของเด็กชาย เทียมเพท เอกะนาค ซึ่งเป็นทรัพย์สินและเพราะที่แบ่งยกให้มิได้อยู่ในคอกนอกจาก
เงินสด ก็ในนางสาวประยูร เอกะนาค และนางสิน ซึ่งฉกฉวย รวมกันช่วยเก็บรักษาไว้
ก่อนและ ระหว่างที่เด็กชายเทียมเพท เอกะนาคกำลังศึกษาวิชาอยู่นั้น ให้เด็กชายเทียมเพท
เอกะนาค โค้วซำอยู่ในคอก จนกว่าจะสำเร็จการศึกษาและทำการสมรส เป็นเหตุกัน
แล้ว จึงมอบทรัพย์สินนั้นให้รับไป แต่เงินตราได้เป็นเงินสดของเด็กชายเทียมเพท เอกะนาค
ให้ฝากไว้กับคลังออมสินในนามของเด็กชายเทียมเพท เอกะนาค เป็นประจำในประเภท
ประจำปี หรือ เพื่อเรียกเงินรายได้อาณาเขตความจำเป็น อันสมควรควา เป็นของ
นางสาวประยูร เอกะนาค และนางสิน ซึ่งฉกฉวย

(๑๕). ผู้พิทักษ์มรดกข้าพเจ้าทั้ง ๖ วรรค ๖ วรรค ประพฤติตนเป็นอันดี มีวิชา
บรรพชาภาพเรียบร้อย ร่องงาม ลึกซึ้งบรรณและศีลธรรมทุกประการ เชื่ออยู่ซึ่งคำ
โอวาทสั่งสอนของข้าพเจ้า และมีความเชื่อศรัทธาจริงรักภักดีเคารพผู้มีบิดา ข้าพเจ้า ใน
ระหว่างที่ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ในละหิงข้าพเจ้าไป ทั้งจะไม่ทำการอย่างใด พึงจาก
ข้าพเจ้าว่าขมและเป็นที่เคียดแค้นเสียชื่อเสียงของตนเอง ตลอดจนเกียรติของข้าพเจ้า
ในขณะที่เป็นผู้ปกครองบรรณคนนั้นๆ ด้วย นอกจากนี้ไม่ประพฤติตนผิดสันเป็นพันธมิตร
คบหาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกข้าพเจ้า ซึ่งกำหนดแบ่งไว้ให้หรือที่รับส่วนแบ่งนั้นไปแล้ว
ซึ่งยกให้โดยเจตนาอันดีสำหรับทำการครองชีพ และไม่ทำการอย่างอื่นใดด้วยอุบาย
ฉ้อโกงเงินอันชั่วร้ายประสงค์ของข้าพเจ้าดังที่กล่าว เพื่อประโยชน์จริงใจในการรับทรัพย์
มรดกข้าพเจ้าเป็นอันขาด

(๑๖). ผู้พิทักษ์มรดกข้าพเจ้าคนใดทำการละเมิดฝ่าฝืน ไม่เคารพปฏิบัติตาม
ความชอบของบิดา ซึ่งข้าพเจ้าสั่งไว้ พึงถือพินัยกรรม หรือถกเหตุให้ เกิดวิวาทฟ้องร้อง
กันขึ้นเป็นคดีขึ้นโรงศาล เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกข้าพเจ้าก็ อันไม่ยอมตามบรรณจนกว่า
ประสงค์ของข้าพเจ้า ในเมื่อจะบรรณาการจัดการมรดกโดยีการขาดวิถี แต่ฉันทให้เจ้า
แสวงหาของของข้าพเจ้าคนใดละเมิดฝ่าฝืนแล้วไม่เชื่อฟัง ก็ในถือว่าผู้ทำการละเมิดคำสั่ง

สำเนาพินัยกรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค)

๗

ข้าพเจ้าช่วยประการใด ซักก็ คงกล่าวตั้งแต่เบื้องต้นนี้ หรือผู้ที่ก่อเหตุนี้ ก็เกิด วิ วาหัตถ์
 นำคดีไปฟ้องยังโรงศาลนั้น พลคดียุติในการรับทรัพย์สินรกรกข้าพเจ้าโดยฉันทใจ

(๑๓). ในกรณีผู้สืบทอดทรัพย์สินรกรกประพฤติก โดยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งข้าพเจ้า
 เช่นที่ว่ามานี้ ย่อมเป็นการแสดงให้ตระหนักเห็นว่า เป็นบุคคลในระชุน ขาดความเคร่งครัด
 การจะเคารพรับมรดกข้าพเจ้า ซึ่งมีสมควรให้รับทรัพย์สินรกรกของข้าพเจ้าแต่คนเดียว หากมี
 ทางเรียกคืนทรัพย์สินที่แบ่งให้รับไปแล้วส่วนหนึ่งส่วนใดในโลกนี้เรียกคืน เพราะข้าพเจ้า
 ไม่ได้ตั้งปฏิธานไว้ปลงใจยกทรัพย์สินรกรกข้าพเจ้าให้แก่ผู้ที่มีฐานะลักษณะดังนั้น อนึ่ง ถ้าปรากฏ
 ว่าผู้สืบทอดทรัพย์สินรกรกคนใดแถลงจำนองจำนายชายหรือเปลี่ยนแก่สภาพและยกย้ายทรัพย์สิน
 มรดก ซึ่งอยู่ในความครอบครองของแต่ละคนไปโดยทางมิชอบ ดิกลักขโมยทรัพย์สินของ
 ข้าพเจ้าแล้วไซ้ นอกจากจะระงับสิทธิรับมรดกเสีย ก็ให้รับส่วนองค์ที่ขาดการกล่าวรับสินนั้นด้วย
 และห้ามผู้ใดถูกและนำสิทธิรับมรดกข้าพเจ้า หรือผู้ใดกระทำความผิดให้สิทธิรับมรดกตาม
 หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ เขามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินรกรกข้าพเจ้าเป็นอันขาด

(ลงนาม) พ.ศ.อ. พระยาประสังศกรพการ ผู้ทำทัณักรรม
 หนังสือพิมพ์ฉบับนี้โดยฉันทใจ ๕ ฉบับ ขอความถูกต้องทั้งนี้ ข้าพเจ้านั้นตัวจริง
 เอกพระยาประสังศกรพการ ผู้ทำทัณักรรมเป็นผู้เรียบเรียงเขียนเอง มีรอยบุษผาย
 โดยฉะเพาะ ฉบับนี้ ๕ แห่ง และขีดฆ่า ๓ แห่ง ไม่ผิดเติมประการใด ข้าพเจ้าเก็บรักษา
 ไว้ ๑ ฉบับ และจะขอเขียนไว้ ณ ที่ทำการอำเภอสมุทร ๑ ฉบับ
 อนึ่ง ขอตั้งข้าพเจ้าทำทัณักรรมนี้ ข้าพเจ้ามีสุขภาพอนามัยเป็นปกติไม่มีอาการป่วย
 เจ็บและสติสัมเพ็ญอย่างไร

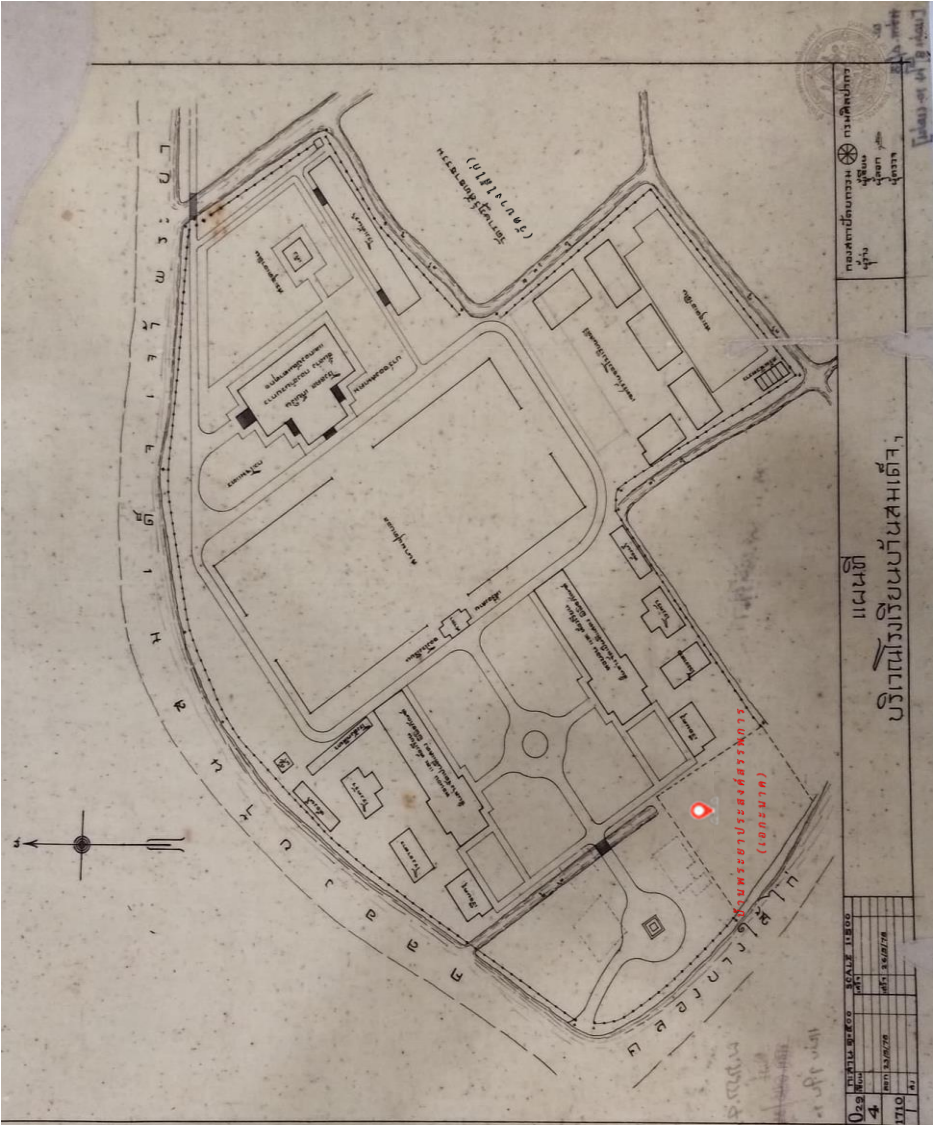
(ลงนาม) พ.ศ.อ. พระยาประสังศกรพการ ผู้เรียบเรียงเขียน

จำเนาอันถูกต้อง

กรมการและเสนาบุการ

สำเนาทัณักรรมของพลตำรวจเอกพระยาประสังศกรพการ (ยวง เอกะนาค)

อาจารย์พีรศรี โปหาทอง เป็นผู้ที่ได้ศึกษาและมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับบ้าน ในยุคสมัยนั้นและบรรดาเรื่องราวเก่า ๆ ของเหล่าขุนนางพ่อค้าคหบดีต่าง ๆ ได้ให้ข้อมูลว่า ท่านได้เดินทางไปที่หอสมุดจดหมายเหตุเพื่อเข้าไปค้นเอกสารเป็นแฟ้มของครุบ้านสมเด็จพระที่นั่งได้เขียนเรื่องราวของพระยาประสงค์ที่ท่านได้ซื้อที่ดินบริเวณบ้านเอกะนาค ท่านได้เล่าเรื่องราวที่น่าสนใจย้อนไปถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ ในเอกสารเป็นจดหมายของท่านเขียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยท่านได้เขียนถึงกระทรวงธรรมการเกี่ยวกับที่ดินของบ้านโนนที่แปลงนี้ (บ้านเอกะนาค) และท่านก็ได้เขียนเล่าย้อนหลังถึงต้นตระกูลของท่าน ต้นตระกูลเอกะนาค เป็นขุนบำรุงนาวา ซึ่งเป็นผู้คุมกองอาสาหมอ ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณวัดบางไส้ไก่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ เพื่อดูแลโรงเรียนหลวง ซึ่งตอนนั้นอาสาหมอเหล่านี้อยู่ใต้การบังคับบัญชาของพ่อขุนสมเด็จพระเจ้าพระยา (ไม่ทราบองค์) จากนั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๔ พระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค) ท่านเป็นคน ๕ แผ่นดิน ท่านเกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ และท่านสิ้นเมื่อต้นรัชกาลที่ ๙ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ ท่านเกิดที่บ้านคุณปู่ของท่าน คือ ขุนบำรุงนาวา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ท่านอายุครบ ๒๕ ปี ได้สมรสกับคุณหญิงเสงี่ยม ซึ่งเป็นคนเชื้อสายหมอเหมือนกัน คุณหญิงเสงี่ยมเป็นหลานของขุนรักษานาเวศ (กลัด) เป็นคนที่มีหน้าที่ดูแลอาสาหมอเหมือนกันและที่ดินแปลงนี้ก็เป็นของขุนรักษานาเวศ ซึ่งได้ยกให้หลานสาวและหลานชายเป็นเรือนหอเพื่ออยู่อาศัย ท่านปลูกเป็นเรือนฝากระดานในเป็นเรือนเครื่องสับ ๒ ชั้น มุงกระเบื้องว่าว แต่ยังไม่เสร็จจึงระหว่างนั้นท่านรับราชการในกรมตำรวจ ท่านก็เป็นขุนประสงค์สรรพการ หลังจากที่แต่งงานและรับราชการ คุณหญิงเสงี่ยมก็เป็นภรรยาคนแรก ประมาณปีต่อมาที่ดินตรงนี้เป็นที่ดินหลวงที่รัชกาล ๓ ทรงโปรดเกล้าให้ทหารอาสาหมอได้อยู่อาศัยกันมาโดยไม่ได้มีการเช่าที่ดิน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ท่านโปรดเกล้าให้ออกโฉนดและให้กรมพระคลังรวบรวมที่ดินต่าง ๆ ที่เป็นพื้นที่ของหลวง โดยเฉพาะคลองบางไส้ไก่ ทรงโปรดให้กระทรวงกลาโหมเป็นผู้ดูแลและให้คนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้ทั้งหมดไปทำสัญญาเช่าเป็นธรรมเนียมเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้ทราบว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ดินหลวงไม่ใช่ที่ส่วนตัว จากนั้นช่วงปลายของรัชกาลที่ ๕ ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ กระทรวงกลาโหมได้ยกให้พระคลังเป็นผู้ดูแล ซึ่งมีทั้งญาติทางฝ่ายของภรรยา ก็คือคุณหญิงเสงี่ยมและญาติของพระยาประสงค์ ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ละแวกเดียวกันนี้ ที่เขียนไว้ต่อไปว่า “เลยไปทางนี้เป็นพื้นที่สวนแปลงใหญ่มาก” ซึ่งเป็นพื้นที่ของตระกูลท่าน (ตระกูลเอกะนาค)

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
แผนที่บริเวณโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ท่านเห็นว่าอยู่ในส่วนลึกกลับทางส่วนราชการคงไม่มาใช้ทำอะไร ท่านเลือกรื้อที่เป็นเรือนหอที่เป็นเรือนเครื่องสับแล้วสร้างตึกขึ้นมาใหม่ ตามเอกสารระบุไว้ว่าเป็นตึกครึ่งปูนครึ่งไม้เป็นบ้าน ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นตึกปูนคอนกรีต ชั้นบนเป็นไม้สัก ตั้งใจทำอย่างประณีต ใช้เวลาก่อสร้าง ๑๐ กว่าปี ใช้งบประมาณทั้งหมดในการก่อสร้าง ๒๕,๐๐๐ บาท เป็นเงินที่มีค่ามหาศาลมาก ในสมัยปลายปีของรัชกาลที่ ๕ และช่วงต้นของรัชกาลที่ ๖ โดยปีพุทธศักราชได้ระบุไว้ว่าตรงกับอายุ ๑๐๐ ปี ในปีนี้ เริ่มสร้างเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๐ และเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ต่อมาก็คจะเป็นของโรงเรียน ซึ่งปลายปีของสมัยรัชกาลที่ ๕ นั้นท่านได้ทรงตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดอนาคารามวรวิหาร และท่านได้บอกว่าการตั้งโรงเรียนสตรีไว้ใกล้วัดนั้นไม่ตีนัก ท่านก็เลยให้ย้ายโรงเรียนมาอยู่ที่บริเวณตรงนี้ ซึ่งเป็นที่ของคุณหญิงพัน (เป็นคุณหญิงในสมเด็จพระเจ้าพระยา) พื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ไม่ใช่พื้นที่ของบ้านเอกะนาค (ปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) แต่ตอนนั้นโรงเรียนสตรีอยู่ที่คลองบางไส้ไก่ (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนศึกษานารีอยู่ที่เชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลก) พื้นที่ตรงนั้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้ตั้งโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยาขึ้นที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (ใต้เชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลก ในปัจจุบัน) ต่อมาปี ๒๔๗๓ ได้มีการสร้างสะพานพระพุทธรยอดฟ้าและได้ตัดถนนที่มีชื่อว่า “ถนนประชาธิปไตย” ในการนั้นทำให้โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (โรงเรียนผู้ชาย) เสียพื้นที่ไปกระทรวงธรรมการเห็นว่าโรงเรียนผู้ชายมีเด็กนักเรียนเยอะกว่าโรงเรียนผู้หญิงเลยให้สลับพื้นที่กัน โดยให้โรงเรียนผู้หญิงที่อยู่ในพื้นที่บางไส้ไก่อย้ายไปอยู่ในพื้นที่เล็กกว่า คือ บริเวณเชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลกหลังวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร โรงเรียนผู้ชายก็ย้ายมาอยู่ที่คลองบางไส้ไก่เป็นโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

จากการตรวจสอบแผนที่เข้าใจว่าโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยามีทางเข้าคือทางคลองสาน (คลองบ้านสมเด็จ) คลองบางไส้ไก่จะเป็นข้างหลังของโรงเรียนจะมีบ้านพักครูอยู่สองหลัง บริเวณบ้านของพระยาประสงค์สรรพการ จะมีพื้นที่ยื่นเข้ามาบริเวณของโรงเรียน ซึ่งก็เป็นพื้นที่ของหลวงทั้งหมด ตอนนั้นหลวงได้ให้กระทรวงธรรมการซื้อเพื่อใช้สร้างโรงเรียน ส่วนพระยาประสงค์สรรพการ ท่านก็เช่าที่ของพระคลังอยู่ นับว่าเป็นการโชคดียิ่งที่เอกสารยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ที่หอจดหมายเหตุในสมัยรัชกาลที่ ๖ ท่านทำจดหมายหนึ่งฉบับเพื่อขอซื้อที่บริเวณนี้ ท่านได้เขียนเล่าเรื่องราวทั้งหมดของท่านย้อนไปถึง

E40
 น. ๑๔๖๐๖

บ้านเอกราช จังหวัดนนทบุรี

วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

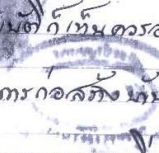

ขอประทอนถนนโรงเรียน เสด็จมาที่กระทรวงธรรมการ
 ด้วยเกล้าฯ ได้ยื่นเรื่องมาขอกระทรวงพระคลัง
 มหาสมณที่ขอซื้อที่ดินของหลวง แปลง ๓ ซึ่งได้ปลูกถั่ว
 อยุ่เวลานี้ ๓๓๓๐๐ กว. ๑๖๓๓๖ ไร่ ๑๖๓๓๖ ไร่ ๑๖๓๓๖ ไร่
 มง โสภโศภ จังหวัดนนทบุรี เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลัง
 มหาสมณที่ได้พิจารณาแล้ว เห็นควรอนุญาตให้ขายแก่เกล้าฯ
 ได้ แต่ได้ทบทวนที่ประชุมรัฐมนตรี ได้สั่งเรื่องมายังกรม
 ธรรมการให้พิจารณา
 ที่ดินขายมีเกล้าฯ ได้ของขอซื้อมาชดเชย เมื่อ
 ครึ่งยังอยู่ในความปกครองของกระทรวงเกษตรใหม่ก่อนที่
 ชาติโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เมื่อโรงเรียนนี้ กระทรวง
 พระคลัง มหาสมณได้กับกระทรวงธรรมการได้พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าที่ดินกระทรวงที่เกล้าฯ ปลูกถั่วอยู่นั้นไม่เป็นกร
 ชาติของแผ่นดินของโรงเรียนพระครูวัด จึงตัดออกจาก
 เขตของโรงเรียนเสีย ในที่สุดกระทรวงพระคลังมหา

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
 สำนักจดหมายเหตุของพระยาประสงค์สรรพการ

สมมติว่าเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นได้ กล้ายได้ลงทูน
 วัดทรงกลดถึงบ้าน และ กรมที่ดินฯ ยืนยันว่า สันนิษฐาน
 กำหนด หมายความว่า ปรากฏที่ดินหลายเท่า โดยเชื่อว่า
 ได้รับตามกรณี ข้อใดเป็นกรณีลำเนาที่อยู่ในเขตราชการ
 พนทกหลายที่ราชการของที่ทางราชการได้โดยทนายที่คน
 อื่นไปแล้ว มีตัวอย่างมากทย... บัดนี้ กล้ายได้พบทาง
 หนักที่ราชการแล้ว ไม่มีทางใดนอกตกเป็นบ้านของ
 ประเทประทีปเสียชพวย กข้อที่อื่นนั้นไม่ได้ว่าต้อง
 ทที่ไปอื่น กล้ายก็หมดกำลังทำ: ก่อสร้างตั้งขึ้น
 อยได้พร้อม ตระนคว ตาม ตระแก้อัถภาพ ด้วยตาม
 ปลูกสร้าง ละนั้น กล้ายขอพระมีได้เทกรวด เป็นที่
 ใดไม่รุดทกรกลใน รื่องนี้ ใจเป็นไปในทางที่ควร
 ปลูกเป็นสังคาม/ต่อร้อนของกล้าย เมื่อจ้อง
 กำเนิด: ต้องใช้ที่ดินขายเขตตของโรงเรียนแล้ว
 ที่อื่นของหลวง ซึ่งอยู่ติดต่อพื้นที่เดียวกันบริเวณ
 โรงเรียนทั้งที่ตวันออก หรือที่ใกล้เคียงอันก็มี
 อีกมาก ก็ทกมีความประสงค์: ต้อง การขายเขต

ในครั้งนั้น โรงเรียนนั้น ที่สอนของเกล้าฯ ก็มีอยู่ ๒๐๐
 คน เวลานั้น โรงเรียนทั้งสองนั้น แกล้วฯ ขอแลกแทน
 ที่สอนซึ่งมีคุณน้อยตามเนื้อที่ แกล้วฯ ขอตามรถแต่
 เพียงขอต้องให้หรือถอนขายไม่อื่นเลย ซึ่งเป็นที่เดือด
 ร้อนเสียหลายในกรณีนี้เป็นจำนวนมากหลายในยามยก
 หมดกำลังทำ ท้อใจต่อไม่ แกล้วฯ ได้เสนอคำหาเรื่อง
 ว่ากับสรรพหนังสือที่เกล้าฯ ได้พยายามขอที่อื่นขาย
 นี้ตามลำดับเรื่องมา เพื่อประกอบกรพทรรกโดยละเอียด
 ด้วยแล้ว

กรมการศาสนาและไปรษณีย์

๑๓๕๖ ๖๖๖๖๖๖๖๖๖๖๖๖

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
สำเนาจดหมายพระยาประจักษ์ศิลปการ

๔๗

(สำเนา)

วันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๐

ข้าพเจ้า นายสันตอำ วาจวี หลวงประสงฆ์สรรพการ ผู้ช่วยเจ้ากรม

สารบรรณ กรมตำรวจ และกรมตำรวจนครบาล ขอประทานกราบเรียน นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

ด้วยที่ดินในบริเวณซึ่งข้าพเจ้าตั้งบ้านเรือนอยู่ในเวลาที่ริมคลองบางไส้ไก่ฝั่งเหนือ ต้องที่อำเภอชุมพรทางจังหวัดอนนบุรีนั้น เป็นราชพัสดุ เดิมเมื่อประมาณ ๙๐ - ๑๐ ปีมาแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พวกเรามีรักษาอยู่บริเวณซึ่งภูมิฉำเนาอยู่ เป็นที่ลุ่มกว้าง ซึ่งรุ่นรักษาแนวศนาของกรมโยธาธิการปลูกต้นไม้ปลูกทรงมา แลก็ตามความความที่พี่น้องของข้าพเจ้าได้อยู่ในที่ใกล้เคียง เพราะเป็นข้าราชการทหาร สังคักขึ้นกระทรวงทหารเรือ ต่อมาที่รายนี้ก็ไปอยู่ในความปกครองของกระทรวงกลาโหม ข้าพเจ้าพนักงาน เรียกผู้ที่อยู่ในที่ดินนั้นมา ให้ทำหนังสือสัญญาเช่าต่อเจ้าพนักงาน รุ่นรักษาแนวศนาที่ทำหนังสือสัญญาเช่าต่อเจ้าพนักงาน กรมนี้ข้าพเจ้าได้เขียนหลายรุ่นรักษาแนวศนาเป็นมรยาแล้ว ข้าพเจ้าจึงจำงคนศักดิ์คนไม้ ชื่อเต่าและดินถม ทำเชื่อนกันที่ดินไว้เรียบร้อยขึ้น ปลูกเรือนทั้งหลกถานอยู่ในที่ดินนั้นสืบมา สิ้นเงินเป็นอันมาก และได้เสียค่าเช่าให้เจ้าพนักงานเสมอทุกปี ข้าพเจ้าเห็นว่าที่รายนี้เป็นภูมิฉำเนาใกล้เคียงกับหมู่ญาติพี่น้องของข้าพเจ้าและของมรยาศาพเจ้าได้เคยอยู่มากชานาน ทั้งข้าพเจ้าก็เกิดในท่ามถนั้นด้วย บัดนี้รุ่นรักษาแนวศนาของข้าพเจ้าถึงแก่กรรมแล้ว ข้าพเจ้าทรมว่ากระทรวงกลาโหมไม่มีความประสงค์จะเอาที่ดินแดนนั้นไว้ใช้ราชการต่อไป โดยให้ขายที่ซึ่งรองชำนาศย์เอก หลวงอนนบุรีกรมเทศ (สปลัดงานกรมแผนที่ทหารบก) ญาติของมรยาศาพเจ้าได้เช่าจากเจ้าพนักงาน

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประสงฆ์สรรพการ

(๒)

180

อยู่ริมคลองบางไส้ไก่ฝั่งใต้ ตรงหน้าบ้านข้าพเจ้า ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกันนั้น ให้เป็นสิทธิแก่รองอำมาตย์เอก หลวงอนุสิขรภูมิเทศแปลงหนึ่งแล้ว และยังมีจะ ชายที่ในบริเวณนั้นอีก เพราะเห็นว่าเป็นที่กว้างไม่ใช้ราชการอย่างไร ส่วน ข้าพเจ้ามีความวิตกว่าหากมีผู้ใดมาซื้อที่ดินในบริเวณซึ่งข้าพเจ้าปลูกเรือนอยู่ หรือเมื่อข้าพเจ้าสิ้นบุญหาไม่แล้ว หากกรมกรวัดของข้าพเจ้าไม่สามารวัดเสีย เงินค่าเช่าได้ ก็ระก้องวัดถอนออกไป ข้าพเจ้ามีความวิตกซึ่งอาศัยที่หลวง อยู่หลายคน ซึ่งเป็นผู้ไม่มีกำลังจะหาซื้อที่ดิน โดยลำพังตนเองได้ ถ้าต้องถอน จากที่นั้นไปเมื่อใดแล้ว น่าจะเป็นการเดือดร้อนระแหรห่นไม่รวมรวมกันอยู่ ข้าพเจ้ายังมีความอาลัยไม่อยากจะไปจากที่นั้นให้ไกลจากหมู่ญาติพี่น้องของ ข้าพเจ้าและของภรรยาข้าพเจ้า และได้ลงทุนปลูกสร้างไว้ในที่นั้นมากแล้ว ไม่มีกำลังที่จะวัดถอนวัดดูจะเสียดายไปที่อื่นใด

เหตุนี้ ข้าพเจ้าขออาระมีเป็นที่พึ่ง โปรดอนุญาตให้ข้าพเจ้าซื้อที่ดิน ในบริเวณซึ่งข้าพเจ้าตั้งบ้าน เรือนอยู่ขอกรมแต่ข้าพเจ้าผู้มีกำลังน้อยตามราคา ที่ขายไปนั้น เพื่อให้ได้เป็นภูมิลำเนาที่อยู่สำหรับข้าพเจ้าและกรมกรวัดญาติ พี่น้องสืบไป ได้เสนอแผนที่เหมาะสมแสดงที่ดินที่ข้าพเจ้าขออนุญาตซื้อความที่ ซื่อสัตย์ตรงนั้นมากอยู่แล้ว.

กรมกรวัดแล้วแต่จะโปรด

(ลงนาม) นายศันต้าวรจกวี หลวงประจักษ์กสิกรรมศาสตร์

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประจักษ์สรรพากร

๕๒๐

สำเนา ที่ ท.๒๕๔๕

รับวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖

บ้านเลขที่ ๑๐๐๘

วันที่ ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๖

ข้าพเจ้า นายพันตำรวจเอก พระยาประสงค์สรรพการ (นอกราชการ) ขอประทานกราบเรียน นายพันเอก พระยาพลพลพิศุเดนา นายกรัฐมนตรี

ด้วยข้าพเจ้าได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเคหะสถาน โดยเหตุที่ดินซึ่งปลูกบ้านเรือนอยู่เวลานี้ ที่ตำบลบางไผ่ใกล้ อำเภอบางยี่เรือ จังหวัดชลบุรีนั้นเป็นของรัฐบาล เริ่มเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ ประมาณ ๔๐ - ๕๐ ปีมาแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมื่นมายงและขุนหมื่นเลขไพโรหหลวงตั้งภูมิฉำเนาปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ ชุมบ้านบางนา (เอ) ผู้ซึ่งข้าพเจ้าซึ่งถึงแก่กรรมแล้ว ได้เป็นนายกองควบคุมเลขรามัญรักษาโรงเรียนหลวงอยู่ที่ตำบลบางไผ่ใกล้ บิดาและญาติพี่น้องทั้งตัวข้าพเจ้าก็ได้เกิดที่ตำบลนี้ ภายหลังเมื่อประมาณ ๔๐ - ๕๐ ปีมาแล้ว ข้าพเจ้าพนักงานกระทรวงกลาโหมได้ให้พวกรามัญซึ่งตั้งภูมิฉำเนาอยู่ในที่ของรัฐบาลนั้นทำสัญญาอาศัย โดยไม่เสียค่าเช่า ต่อมาอีกประมาณ ๓ - ๔ ปี ข้าพเจ้าพนักงานก็คิดเอาค่าเช่าที่ดินที่พวกรามัญแบ่งปันกันเช่าอยู่แปลงหนึ่งเป็นเงิน ๒บาท บ้าง ๑๒ บาทบ้าง ครั้นข้าพเจ้าเข้าไปเป็นหลานเขยชุมชนรักษานาเวศ (เก่าค) ซึ่งเป็นนายกองควบคุมพวกรามัญสืบมา ชุมรักษานาเวศก็ได้ให้ข้าพเจ้ามาปลูกบ้านเรือนอยู่ในที่ ๆ เคยอาศัยใกล้เคียงกับชุมชนรักษานาเวศ ข้าพเจ้าจึงได้ทำสัญญาเช่าที่ดินนั้นต่อเจ้าพนักงาน เสียค่าเช่าปีละ ๒๐ บาท ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาจนบัดนี้ และได้ลงทุนทรัพย์ ถ้าถึงวันจักรีครั้นมารุ่งฉิมที่ดินนั้น ซึ่งยังลุ่มเป็นหลุมเป็นบ่อกร้างอยู่ให้เรียบเสมอกัน แล้วก็ปลูก

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประสงค์สรรพการ

๒๑๗

เรือนเครื่องสั้ยฝากระดาน หลังคามุงกะเบื้องดินเผา เป็นท่ามอง เรือน
 ๒ ชั้นขึ้น แต่ชั้นล่างยังไม่เห็นแล้ว ข้าพเจ้าหมกกำลังทรัพย์ต้องระงับไว้
 ข้าพเจ้าในระวางนี้รองอำมาตย์เอก หลวงอนุศิษย์ภูมิเทศ ข้าราชการกรม
 แนนที่ทหารบก ซึ่งเข้าที่ดินของรัฐบาลอยู่ใกล้เคียงกับข้าพเจ้า ได้ยื่นเรื่อง
 ราวต่อกระทรวงกลาโหมขอแบ่งซื้อที่ดินที่เขาอาศัยอยู่นั้น และข้าพเจ้าก็
 ได้ยื่นเรื่องราวขอซื้อบ้างเช่นเดียวกัน แต่ยงหาพื้นที่ที่จะได้รับผลเสริงเกิด
 ชาติประถาวรใดไม่ กระทรวงกลาโหมได้ออกที่ของรัฐบาลท่ามมาลงได้ไป
 นี้ทั้งสิ้นไม่อยู่ในความปกครองของกระทรวงระคลังมหาดมณี ข้าพเจ้า
 จึงได้ทำหนังสืออัญญาเข้าต่อเจ้าพนักงานกรมตรวจเงินแผ่นดินต่อมา เสีย
 ค่าเช่าตามเคย และได้วงวนขอซื้อที่ดินรายนี้ต่อเจ้าพนักงานกรมตรวจ
 เงินแผ่นดินหลายครั้ง ก็ยังหาเป็นผลสำเร็จไม่ บ้างเรือนที่ข้าพเจ้าปลูก
 ไว้ได้ชำรุดชุกโตทรณะจะพังลง ไม่อาจที่จะรื้อไว้ซึกได้ ข้าพเจ้าได้ทราบ
 ว่าที่ดินรายหลวงอนุศิษย์ภูมิเทศยื่นเรื่องราวขอซื้อไว้ต่อกระทรวงกลาโหม
 นี้ เจ้าพนักงานกรมตรวจเงินแผ่นดินได้ตกลงราคาขายให้หลวงอนุศิษย์
 ภูมิเทศตารางวาละ ๕ บาท ข้าพเจ้าหวังว่าที่ดินซึ่งข้าพเจ้าปลูกมาบนเรือน
 อยู่ก็จะได้ยื่นเรื่องราวขอซื้อต่อกระทรวงกลาโหมด้วยในทำนองอย่างหลวง
 อนุศิษย์ภูมิเทศ คงจะได้รับผลเช่นหลวงอนุศิษย์ภูมิเทศเหมือนกัน ข้าพเจ้า
 จึงได้จัดการจ้างช่างซ่อมแซมบ้านเรือนนี้ขึ้น ชั้นล่างเป็นตึกคอนกรีต ชั้นบน
 เป็นไม้สัก ให้เป็นการถาวรมั่นคงเรียบร้อยหมดกังวลเสียทีเดียว โดยคิด
 ว่าจะไม่มีการตั้งทรัพย์ทำได้อบย ๆ ได้พยายามเบียดกรอทุบทรัพย์ที่เหลือ
 จากเลี้ยงชีพว่าจ้างช่างทำที่ละเล็กละน้อย กว่าจะได้เสร็จเรียบร้อยเป็น
 เวลานั้นตั้ง ๑๐ ปีเศษ สิ้นเงินเป็นจำนวนมากมายรวมประมาณ ๕,๐๐๐
 บาท ด้วยหวังว่าจะได้รับความผ่อนผันจากเจ้าพนักงานเป็นการมหิทธิอัน

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประสงค์สรรพการ

มันคงเป็นภูมิลาเนาสืบไปเมื่อพ้นจากหน้าที่ราชการ และโดยยามชราภาพแล้วจะใคร่รวบรวมครอบครัวอยู่ให้พอสมควรแก่สภาพ แม้จะสิ้นบุญหาไม้ลงเวลาใด ก็จะได้ปลื้มเบื่องามความเค็กร้อนแก่ครอบครัว

บัดนี้ อายุข้าพเจ้าเข้าสี่ศรภาพมากแล้ว ทางใดไม่มีสิ่งใดนอกจากเบี้ยบ้านญาติได้รับพระราชทานเลี้ยงชีพ ประจวบกับเวลาที่เสวยธุรกิจการค้าความคับแค้นก็ยิ่งยิ่งขึ้น ในชีวิตข้าพเจ้าที่จะก้าวต่อไปไม่มีกำหนดโดยปริมาณน้อยนัก ทั้งไม่มีกำลังทรัพย์พอที่จะรื้อถอนไปก่อร่างขึ้นใหม่ได้อย่างเดิมอีก เป็นอันหมดโอกาสที่จะทรงฐานะอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย ความจริงที่คิดซึ่งข้าพเจ้าปลุกบ้านอยู่นั้น แต่เดิมมาก็อยู่ในที่ลับดีเข้าไปถึงไม่เรียกสวนไกลจากคลองใหญ่และถนนหนทางหลวงมาก การไปมาไม่ใคร่สะดวก ข้าพเจ้าไม่คิดเดาว่าทางราชการจะใช้ประโยชน์อย่างใด เมื่อครั้งเจ้าพระยาอมราชเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ก็ได้เคยขอเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติให้พิจารณาเรื่องที่ข้าพเจ้าขอซื้อที่ดินนี้ครั้งหนึ่ง ได้รับตอบว่าจะได้พิจารณาให้ แต่ว่าราคาขายนั้นคงต้องเป็นไปตามราคาตลาด จึงเป็นที่ให้ข้าพเจ้านั้นใจยิ่งซึ้ง มีความหวังในความกรุณาอยู่เสมอว่าจะได้ที่ดินเป็นภูมิลาเนาสำหรับตัวข้าพเจ้าและครอบครัว ข้าพเจ้าจึงได้ทักถามจนเสร็จเรียบร้อย ครั้นต่อมาข้าพเจ้าได้ทำเรื่องรื้อวังเรียนเคียนเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติอีกครั้งหนึ่ง แต่ยังมีได้มีคำสั่งอย่างไร กระทรวงธรรมการก็ขอพระราชทานที่ดินซึ่งคิดต่อกับที่ข้าพเจ้าปลุกบ้านเรือนอยู่ เพื่อย้ายโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยาไปตั้งในที่นั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชาอนุญาตให้กระทรวงธรรมการ แต่เฉพาะที่ดินซึ่งข้าพเจ้าปลุกบ้านเรือนอยู่ กระทรวงธรรมการ ไม่ต้องการ เพราะเป็นที่เล็กน้อยและที่ขายอยู่ถมที่ดิน

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประสงค์สรรพการ

1310

ของข้าพเจ้าทางแนวคันคดของบางไต้โก้ ไม่กระทำให้เสียความงามของ
โรงเรียนเป็นที่กีดขวางประการใด กระทรวงธรรมการจึงได้ตกลงกับ
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติคือออกจากเขตที่ดินของโรงเรียนเสีย กระทรวง
พระคลังมหาสมบัติได้พิจารณาเห็นนอกข้างเจ้าที่จะรื้อถอนออกจากที่นั้น
ไม่ได้ โดยจะต้องได้รับความเสียหายมากมาย และเป็นเรื่องที่ได้ร้องขอ
ชื่อมาแล้วช้านาน ถอนที่โรงเรียนบ้านดมเค็ญเจ้าพระยาย้ายไป สมควร
ขายให้ข้าพเจ้า เจ้าพนักงานกรมตรวจเงินแผ่นดินจึงได้เรียกข้าพเจ้าไป
สอบถามว่า ถ้าจะคิดราคาตารางวาละ ๑๐ บาทจะยอมตกลงซื้อหรือไม่
ข้าพเจ้าก็ตกลงยอมซื้อ และได้ลงลายมือชื่อไว้ต่อเจ้าพนักงานนั้นแล้ว ยัง
แต่จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเท่านั้น

ครั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ กระทรวงพระคลังมหา
สมบัติได้เสนอเรื่องนี้ต่อที่ประชุมรัฐมนตรี เวียงราชของข้าพเจ้าจึงได้
คำนึงว่า ถึงวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ข้าพเจ้าได้รับหนังสือจาก
อธิบดีกรมศึกษาธิการว่า ที่รายนี้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติให้เป็นสิทธิ
แก่กระทรวงธรรมการ เพื่อช่วยการศึกษาของโรงเรียนบ้านดมเค็ญเจ้า
พระยาให้กว้างขวางออกไป ทางราชการโรงเรียนต้องการใช้ที่ดินนั้นทั้ง
หมด เมื่อโรงเรียนจำเป็นต้องการเวลาใด ก็จะแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ
ล่วงหน้า ดังนี้

ที่ดินของรัฐบาลนอกรอกที่ข้าพเจ้าได้ปลูกบ้านเรือนอยู่ คิดคดกับเขต
ของโรงเรียนทางคันคดวันออกยังมีอีกมากมาย ถ้าหากจะขยับขยายเขต
ของโรงเรียนให้กว้างขวางออกไปเท่าใดก็ได้ ซึ่งข้าพเจ้าปลูกบ้านเรือน
อยู่นั้นคิดคดของบางไต้โก้ จะขยายให้มากมายออก ทว่าอะไรให้เหมาะจะไม่ได
นอกจากจะปลูกบ้านเล็ก ๆ สักหลังหนึ่ง ส่วนทางทิศเหนืออารมที่ข้าพเจ้า

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประสงค์สรรพการ

๕๖

ปลุกบ้านเรือนอยู่ ก็มีภูเขาและศาลเจ้า และประตูของโรงเรียนลงคลอง บ้านสมเค็จ ๆ คงจะเห็นได้จากแผนที่ซึ่งแนบมาด้วยแล้ว

เพราะฉะนั้น ถ้าข้าพเจ้าจะต้องรื้อถอนออกจากที่นี่ ก็เป็นอันหมดหลักฐานที่อยู่ ได้รับความเดือดร้อนต้องระเหระหนพร้อมด้วยครอบครัว โดยเหตุบ้านและรั้วได้ทำเป็นคอนกรีตระโยกย้ายจากที่ไม่ได้ การที่ข้าพเจ้าได้ลงทุนปลุกสร้างลงไปมั่งคง ก็โดยไม่อยากจะไปไกลจากญาติมิตร และได้อยู่ในที่นี้มานานหลายชั่วคนแล้ว ก็ความอย่างเราทางราชการคงอุปมาให้ข้าพเจ้าได้รับผลประโยชน์ของอุทิศรัฐภูมิ และยูนิอันที่ไม่ใช่เป็นข้าราชการ ยังได้รับอนุญาตที่ที่ดินของรัฐบาล ซึ่งดีกว่าที่ ๆ ข้าพเจ้าอยู่เสียอีก มาบรรยาย สำหรับข้าพเจ้าได้ตั้งคณขอซื้อมาเป็นเวลาช้านานถึง ๑๗ ปีเศษ และได้วิ่งวอนร้องขอซื้อเป็นลำดับต่อ ๆ มา อันควรจะได้รับความสะดวกเสียโยครั้งโน้นแล้ว ก็คนที่โรงเรียนบ้านสมเค็จเจ้าพระยาม้ายไป ที่ดินส่วนตัวของข้าพเจ้าที่มีอยู่ติดต่อกับที่นั้นตั้งชื่อไว้ภายหลัง ในเมื่อได้ปลุกบ้านเรือนลงเป็นหลักฐานเสียแล้ว จะโยกย้ายไปก็ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะทำได้ เมื่อกล่าวได้ล่วงเลยมาถึงเพียงนี้ ในที่สุดกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ก็ยกที่ดินให้กระทรวงธรรมการขยายเขตโรงเรียน ซึ่งเป็นการเดือดร้อนแก่ข้าพเจ้าอย่างยิ่ง ไม่มีทางใดที่จะปลดเปลื้องความเดือดร้อนของข้าพเจ้าทั้งนี้ได้ นอกจากจะได้รับ ความกรุณาอภัยนี้ให้ โสซึ่งที่ดินนั้นตาม ที่ข้าพเจ้าได้มุ่งหมายไว้ในขั้นแรก หรือได้รับอนุญาตให้แลกเปลี่ยนกับที่ดินส่วนตัวของข้าพเจ้าที่มีอยู่ติดต่อกับเขตของโรงเรียนทางบ้านตะวันออก ตามที่ได้หมายเขตขั้วประมาณ ๖ ไร่เศษนี้ หากข้าพเจ้าไม่ได้รับความกรุณาอย่างหนึ่งอย่างใดในกองมรดการที่กล่าวมานี้ ที่ดินส่วนตัวของข้าพเจ้า ก็จะถูกยึด ไม่มีทางเข้าออกได้อย่างเดิมที่เคยเป็นมานานแต่ครั้งก่อน จะ

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาจดหมายของพระยาประสงค์สรรพการ

[33]๖

เป็นเหตุเดือดร้อนเสียหายแก่ข้าพเจ้าทั่วยี่สิบ ถึงแม่แก่ไขว้ข้าพเจ้าหรือ
 ดอนไป ที่ดินของรัฐบาลที่อยู่ในบริเวณบ้านของข้าพเจ้าเพียงเล็กน้อยติดต่อกัน
 กับที่ดินส่วนตัวของข้าพเจ้า ก็จะไม่กระทำใ้ได้ประโยชน์ด้วยความจำเป็น
 อย่างใด เพื่อเป็นหลักฐานแห่งด้อยค่าของข้าพเจ้าที่ได้กรบเรียนมาแล้ว
 ข้างต้น ข้าพเจ้าขอประทานเดอนอมรรดาสำเนาหนังสือและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง
 ของกับเรื่องที่ดินรายนี้มาเป็นทางประกอบกรพิจารณา และขอประมีเป็น
 ที่ตั้ง

อนึ่ง ถ้าใ้ไปรคใ้มีผู้ไปพิจารณาสถานที่เขตต์ของโรงเรียนและ
 อาณาเขตต์ที่ของรัฐบาลซึ่งมีอยู่ใกล้เคียงติดต่อกันทั้งที่ข้าพเจ้าบอกเรื่อว่า
 จะมีความจำเป็นเพียงไรใ้เห็นเค้นชัดขึ้นด้วย ก็จะเป็นพระเดชพระคุณยิ่ง.

ทรมมีความถ้วแต่จะไปรค

(ลงนาม)

พระยาประดงศ์ศิริรตการ

ผู้ตรวจกับคณณะบันทึคว

๕ (ควรสืบพบใหม่)

บันทึกความเคลื่อนไหว

๑ ๒๑ ๑๓๐๒
วันที่ ๑๔/๑๑/๖๗

จดหมาย

มาแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

เรื่อง รอดความทุกข์ ให้ได้รับเงินช่วยเหลือจากราชการ
เลขที่ ร.ร. มธจอนชำนวน ๖๖๗ ๗

ความทุกข์ยาก
ตั้งวันที่ ๑๔/๑๑/๖๗ พ.ศ. ๒๕๑๑

ขอประทานพินิจต่อ
ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบ
ว่าด้วยการช่วยเหลือผู้ประสบความเดือดร้อน
ทางราชการ ให้ได้รับเงินช่วยเหลือจากราชการ
ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดไว้
ทุกประการแล้ว และขอเรียน
ว่าข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามระเบียบ
ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้
อย่างเคร่งครัดแล้ว และได้ขอรับเงินช่วยเหลือ
จากราชการมาแล้ว ๑ ครั้ง
เมื่อ วันที่ ๑๕/๑๑/๖๗
แต่เนื่องจากข้าพเจ้าได้ประสบความ
เดือดร้อนเพิ่มขึ้นอีก จึงขอเรียน
ขอรับเงินช่วยเหลือจากราชการ
เพิ่มเติมอีก ๑ ครั้ง
โดยมีหลักฐานดังนี้
๑. ข้าพเจ้าได้ประสบความ
เดือดร้อนเพิ่มขึ้นอีก
๒. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๓. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๔. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๕. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๖. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๗. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๘. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๙. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว
๑๐. ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตาม
ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย
กำหนดไว้แล้ว

ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามระเบียบ
ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้
อย่างเคร่งครัดแล้ว และได้ขอรับเงิน
ช่วยเหลือจากราชการมาแล้ว ๑ ครั้ง
เมื่อ วันที่ ๑๕/๑๑/๖๗

๑

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาหนังสือราชการของกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ

๕ (สำเนา)

๒๓๕

ที่ ๕๑๑/๒๓๕๒๕

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ด้วยหนังสือที่ ก. ๕๒๑๐/๒๔๗๖ ลงวันที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ เรื่องขอร้องของ นายพันตำรวจเอก พระยาประสงศ์สรรพากร ข้าราชการชั้นรองของหลวงคำมบางใต้ อำเภอบางยี่เรือ จังหวัดฉะบุรี ซึ่งเวลานี้ได้เข้ามาดูสร้างเคหสถานอยู่ หรือจะแลกเปลี่ยนที่ดินของผู้น้องซึ่งอยู่ติดกัน ถึงความแจ้งอยู่แล้วนั้น ทรายนแล้ว.

ขอเรียนว่า เรื่องนี้ ชั้นเดิม นายพันตำรวจเอก พระยาประสงศ์สรรพากร ได้ยื่นคำร้องขอที่ดินที่ปลูกบ้านอยู่มาที่กระทรวงธรรมการ และว่าถ้าที่ดินของจะขายที่ดินที่ไม่ได้จำเป็นจะขายเขตของโรงเรียนออกไปอีก ก็ขอให้ขายไปทางหลังบ้านของนายพันตำรวจเอก พระยาประสงศ์สรรพากร กระทรวงธรรมการ ได้สอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และวินิจฉัยตามความเห็นของโรงเรียน ก็ได้ไปกรมศึกษาธิการขออนุญาตนายพันตำรวจเอก พระยาประสงศ์สรรพากร เห็นขาดไปแล้วว่า "ที่ดินรายนี้กระทรวงการคลังได้ยกให้เป็นสิทธิของกระทรวงธรรมการ เพื่อขยายการศึกษาของโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่ทางขวางออกไป และทางราชการโรงเรียนที่ต้องการที่ดินทั้งหมดใช้ในกรณีที่ขายเขตออกไป เพราะเวลานี้เนื้อที่เท่าที่ขังไม่พอความต้องการ เสียใจจะขายหรือแลกเปลี่ยนที่ดินรายนี้ได้ไม่ได้ เวลาที่ทางโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ยังต้องการขายเขตที่ทางนี้ไว้ก็เพราะโรงเรียนไม่ประสงค์จะให้เป็นการเดือดร้อนแก่ นายพันตำรวจเอก พระยาประสงศ์สรรพากร โดยปัจจุบันพื้นก่อนนี้ เมื่อโรงเรียนจำเป็นต้องขยายเขตก็ให้มีความมุ่งหมายตามที่ขอกับกระทรวงการคลังแล้ว ก็จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าในเวลานี้สมควร" กระทรวงธรรมการจึงเห็นว่า ที่ดินรายนี้ไม่ควรขาย เพราะว่าทางราชการโรงเรียนยังต้องการอยู่ และการแลกเปลี่ยนก็ไม่ควรทำ เพราะจะทำให้ที่ดินของโรงเรียนเสียไป.

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) พระสารสาสน์ประพันธ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

ประยูร พ.

๕/๓.ค.

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สำเนาหนังสือราชการของกระทรวงธรรมการ

สมัยรัชกาลที่ ๓ ว่าท่านได้อาศัยอยู่กันมาเป็นเวลานาน ท่านตั้งใจปลูกเรือนหลังนี้อย่าง ประณีตถ้าให้ย้ายแบบเป็นตึกอย่างนี้ โอกาสที่ตึกหลังนี้จะพังก็สูงมากทำให้ท่านเสียดาย จึงอยากขอซื้อที่แถวนี้ ญาติของท่านก็ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้ จึงได้ขอซื้อกับกระทรวง พระคลัง ซึ่งในสมัยนั้นถ้าพื้นที่ไหนไม่ได้ใช้ในราชการก็จะแบ่งขายให้เอกชนบ้างเป็น บางส่วน แต่ทางกระทรวงเห็นว่าบริเวณพื้นที่นี้อยู่ใกล้โรงเรียนก็อาจจะเก็บไว้ใช้ในการ ขยายโรงเรียนในอนาคตจึงไม่ขายให้ท่านพระยาประสงค์สรรพการ

ต่อมาหลังจากมีการสลับที่ดินของโรงเรียนทั้งสองโรงเรียน ท่านก็ได้ขอซื้อที่ดิน อีกครั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ กระทรวงธรรมการก็ยังยืนยันว่าจะไม่ขายให้ท่านพระยาประสงค์ สรรพการ ขอร้องว่าหากจะขายก็ช่วยขยายไปที่บริเวณสวนของท่านที่มีอยู่เยอะแยะ ถัดจากบริเวณบ้านออกไป (บ้านของท่านตั้งอยู่กลางโรงเรียน) สรุปลงก็คือกระทรวงธรรมการ ไม่ขายให้ท่านแต่สามารถให้ท่านอาศัยอยู่ในที่ดินแปลงนี้ไปตลอดชีวิต ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๘ - ๙ ท่านได้ทำพินัยกรรมยกที่ดินแปลงนี้ให้กับลูกสาวของท่านและได้ทำพินัยกรรม ยกให้กับโรงเรียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภารัตน์ เล่าต่อว่าที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นพินัยกรรมที่ได้ เขียนไว้ของพระยาประสงค์สรรพการ ที่ได้มอบพื้นที่ให้กับโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จ เจ้าพระยาขณะนั้น (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) คุณยายประยูร เอกะนาค เป็นผู้ทำหนังสือในการมอบทรัพย์สินทั้งหมด เนื่องจากพระยาประสงค์สรรพการ ได้เสียชีวิตไปแล้ว ท่านโชค สุนันธวิช ตอนนั้นท่านดำรงตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเป็นผู้รับมอบไว้ จากที่ได้เฝ้าดูการซ่อมแซมบ้าน ด้วยวิธีการติดบ้านขึ้นมาให้สูง ซึ่งแต่ก่อนนั้นบ้านจมลงไปลึกมาก แต่ผู้รับเหมาก็ได้อธิบาย ให้ฟังว่าในการติดขึ้นนี้เป็นวิธีการติดแบบไฮโดรลิก ติดขึ้นมาได้วันละ ไม่กี่เซนติเมตร จากนั้น ก็ใช้เหล็กดึงขึ้น ค่อย ๆ ติดขึ้นไปวันละนิดจนบ้านตรง จากบ้านที่เอียงและทรุดตัวลงทั้งหมด ให้กลับมามาตรง ทั้งหมดนี้ที่กล่าวมา คือวิธีการซ่อมแซมในครั้งนั้นจากงบประมาณ ๔,๔๐๐,๐๐๐ บาท จนกระทั่งได้ขึ้นมาปรากฏให้เห็น ในปัจจุบันหลังจากนั้นคุณจีแท้งก็มา รับช่วงต่อในส่วนของการต่อเติมกระเบื้องและได้เก็บรวบรวมของเก่าที่ได้ทำการรื้อถอน ทั้งหมด เก็บไว้และถ่ายรูปเอาไว้เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบจนเป็นอันเสร็จสิ้น แต่บ้านหลังนี้ ก็ยังมีการทรุดตัวอยู่ตลอดเวลาในตอนนี้ ก็ได้เอียงไปข้างหนึ่งแล้ว เนื่องจากมีการสร้างตึก

ใหม่เกิดขึ้นโดยการขุดเจาะลงไปใต้ดิน เพื่อตอกเสาเข็ม จึงเป็นเหตุที่ทำให้บ้านเอียง เมื่อเวลาผ่านไป ๔ ปี หลังจากซ่อมแซมเสร็จ ภายในบ้านมีปลวกเข้ามาเจาะกินไม้ ฝนตกลงมา หลังคาาก็มีการรั่วซึม แต่ยั้งดีที่มีคนมารับช่วงในการดูแลบ้านหลังนี้ต่อ จึงได้ซ่อมแซม

โดยการเปลี่ยนไม้ใหม่ เปลี่ยนหลังคาและต่อเติมส่วนที่ชำรุดให้กลับมาสวยงามดังที่เห็นมีคำถามที่ถามเข้ามามากมายว่าทำไมไม่ขึ้นทะเบียนบ้านเอกะนาคหลังนี้ให้เป็นมรดกในการอนุรักษ์บ้านเก่าทรงโบราณ คำตอบที่ได้มาคือทางกรมศิลปากรไม่สามารถรับบ้านหลังนี้ให้ขึ้นทะเบียนได้ โดยให้เหตุผลว่าหากได้ขึ้นทะเบียนก็จะมีค่าซ่อมแซมในการทำนุบำรุงเป็นจำนวนเงินที่สูงมากเพราะต้องซ่อมแซมใหม่หมดเลย แต่โชคดี

อย่างยิ่ง ตอนช่วงที่ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ บางเจียว ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการได้เสนอเรื่องให้บ้านเอกะนาคและหอประชุมศูนย์วัฒนธรรมได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ใน พ.ศ.๒๕๕๔

อาจารย์พีรศรี ได้กล่าวถึงลักษณะของอาคารที่มีมุขเป็นโพรงออกมาเป็นรูปแบบที่เป็นความนิยมในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕ - ๖ มีความคล้ายกับพระที่นั่งวิมานเมฆ โดยหลักการแล้วบ้านหลังนี้เป็นตัวอย่างที่ดีในช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ ถึงต้นรัชกาลที่ ๖ ทุกคนคงคุ้นเคยกับเรือนไม้ที่มีชื่อเรียกว่า “ขนมปังขิง” คือการนำไม้มาฉลุลงวดลาย ซึ่งบ้านหลังนี้ได้ทำไว้อย่างสวยงามทั้งภายนอกและภายใน หากอธิบายตามผังลักษณะของบ้านหลังนี้ก็มิมีลักษณะ ที่ค่อนข้างเรียบง่าย คือมีห้องตรงกลางเป็นที่เปลี่ยนผืนผ้าแล้วมีการ

(สำเนา)
หนังสือสัญญา ยกให้กรรมสิทธิ์ที่ดินสองชั้น

พ.ศ. ๕

วันที่ ๕๓ / ๕๒๐

ที่ดิน	ของกองทรัพย์สินหลวง	กรมทหารบก	พระยาศรี
ตำบล	พิริยบุรี	เขตที่	เลขที่
อำเภอ	ทวาย		เขต
จังหวัด	ทวาย		ตำบล

จำนวนที่ดิน - ไร่ - งาน - วา

กรรมสิทธิ์ที่ดินสองชั้นของข้าพเจ้า พระยาศรีทวายกระเบื้อง ป่าดงในสังกัด ที่กลางถนนที่
 ตั้งระหว่างในเขต ที่ดินที่ ๖๓๑ เขตทหารบก ประชุมที่ทางในเขต ทวาย ๒ นครบว
 ๑๕ เขต เลขที่ ๑๐๐ หรือ ร.ร.บ้านเขาแก้วพิริยบุรี อำเภอทวาย จังหวัดทวาย
 หนังสือสัญญาโอนที่ดินเมื่อวันที่ ๕ เดือน กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๓
 ๓ ไร่ ๖ งาน อำเภอทวาย จังหวัด ทวาย

และประกอบ เลขที่

ระหว่าง

บุตร พ.ศ.๑๐ พระยาศรีทวายกระเบื้อง อยู่บ้าน - เลขที่ ๑๐๑ เขตที่ -
 ตำบล พิริยบุรี - เขตของบ้าน อำเภอ ทวาย จังหวัด ทวาย

กระทรวงศึกษาธิการ
 กับ โภคาบาลเขต เขตที่ ๓ ผู้รับให้ อาญ ปี สัญชาติ -
 - อยู่บ้าน ผู้แทน

บุตร - อยู่บ้าน - เลขที่ - เขตที่ -
 ตำบล - อำเภอ - จังหวัด -

ซึ่งสองฝ่ายได้ตกลงสัญญากันดังต่อไปนี้
 ข้อ ๑. ผู้ให้ ยอม ยกกรรมสิทธิ์ ให้แก่ ผู้รับ ซึ่งกล่าวข้างบนนี้
 กล่าวรวมเสียใจและเสียแทน

ข้อ ๒. ผู้รับ ยอมรับ กรรมสิทธิ์ ตามที่กล่าวไว้ข้อ ๑ นี้จาก ผู้ให้
 กล่าวรวมเสียใจและได้ตรวจกับมตกรรมสิทธิ์ที่จากผู้ให้ตกลงแล้วในวันทำสัญญา

ข้อ ๓. ทั้งสองฝ่ายตกลงที่ราชการรับเงินที่หักสิทธิบรรณาเป็นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
 (หนึ่งล้านบาทถ้วน)

ข้อ ๔. ผู้รับให้มอบให้มอบบ้านเลขที่ดังกล่าวข้างต้นไปตลอดชีวิต

สำเนาหนังสือสัญญา ยกให้กรรมสิทธิ์ที่ดินสองชั้น (บ้านเอกะนาค)

ทั้งนี้สัญญาที่ได้นำมาแสดงฉบับนี้สองความทรงกัน ฝ่ายที่ถือว่ากรำเภณหรือตั้งอำเภอนั้นจึงจะ
 ผู้รับให้ ถือไว้ทั้งฉบับ (ฉบับนี้ฝ่ายรับ ผู้รับให้
 ทั้งสองฝ่ายได้ทราบและเข้าใจความในหนังสือสัญญาโดยตลอดแล้ว จึงลงดาบให้ตั้งกรำเภณ
 ฉะนั้นถือไว้เป็นสำคัญ

(ลงลายมือชื่อผู้ ให้) น.ส. ประยูร เอกะนาค
 (ลงลายมือชื่อผู้ รับให้) นาย นาค เทกสิทธิ์ ณ อรุณบา
 (ลงลายมือชื่อผู้ขอทราบ) นาย โชก ชูถิ่นสวัสดิ์
 (ลงลายมือชื่อผู้ขอรับ) อานไม่ออก
 ลงชื่อ นายไม่ออก พนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนและนิติกรรม
 ชำแท่ง นายอำเภอนบุรี
 ประทับตราประจำตำแหน่ง เป็นสำคัญ

นายไม่ออก ผู้เขียน
 อานไม่ออก ผู้ตรวจ

- หมายเหตุ (๑) หมายเหตุข้อ ๕ นี้ให้ฝ่ายรับให้และรับให้ ชาย, แบ่งตาม, ให้, แบ่งให้,
 (๒) ถ้าเป็นฝ่ายจดทะเบียนเกี่ยวกับสิ่งหาทรัพย์สินอย่างอื่นให้ถือในท้องลงจำนวนที่ถือให้
 เขียนตามระเบียบแห่งอสังหาริมทรัพย์ในบรรทัดที่วางต่อไปให้ถือเงิน และระบุราคา
 "ซึ่งอยู่ในที่ขึ้นถึงกล่าวข้างบน"
 (๓) ถ้าเป็นที่ดินที่มีลักษณะเป็นสวนแบบเลข ๓ (อย่างเก่า) ให้แก้ที่วงมาลัยให้
 ตามควรแก่กรณี

ให้จดทะเบียนเลขที่ ๕๓/๒๕๐๓ ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๐๓ เวียงเก่ากรมเมือง
 ตามใบเสร็จรับเงินเล่มที่ ๒๐ เลขที่ ๓๓/๕๕๓ หน้า ๓๓ ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๐๓ แล้ว.

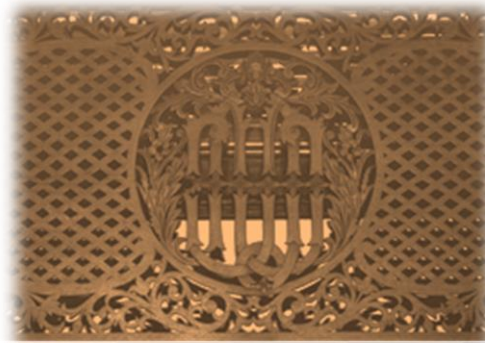
อานไม่ออก
 พนักงานเจ้าหน้าที่
 ประทับตราประจำตำแหน่งเป็นสำคัญ.

สำเนาชั้นถูกต้อง

๘๕๕

ก. จิต/ทา.

ฉลุลายไว้ตรงข้างบ้าน ได้สลักตัวอักษรลงไปคือคำว่า “ยวง” มีลวดลายประกอบรอบ ๆ บ้านหลังนี้มีความพิเศษอย่างยิ่งเพราะยังไม่เคยเห็นใคร ฉลุลายได้สวยหรูเทียบเท่ากับบ้าน

ชั้น ๒ ภายในบ้านเอกะนาค

ฝรั่งเศสได้ขนาดนี้ซึ่งมีลักษณะที่เก่าแก่มาก เหมือนลักษณะของบ้านขนมปังขิงในช่วงรัชกาลที่ ๕ เพราะลายขนมปังขิงจะมีลักษณะลายใหญ่ตกแต่งเยอะ ในขณะที่ช่วงรัชกาลที่ ๖ ขนมปังขิงจะมีความเรียบง่ายลง เนื่องจากรสนิยมของคนแต่ละยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนไป เริ่มมีการแปรรูปไม้โดยการใส่เครื่องจักรมากขึ้น บ้านนี้หากสังเกตดูมุขทั้งแปดเหลี่ยมจะเห็นว่ามีลวดลายค่อนข้างเยอะ รวมถึงลายที่ห้องตรงกลางด้านบน จะเห็นว่ามีลายฉลุเยอะ รูปแบบในช่วงปลายรัชกาลที่ ๖ จะไม่ค่อยนิยมทำกันมากนัก แต่ถ้าหากสังเกตดูบริเวณด้านหลังของบ้าน จะเห็นว่าลายขนมปังขิงค่อนข้างเรียบและก็อยู่ในกรอบค่อนข้าง

ชัดเจน บริเวณเนินบนขึ้นไปก็จะมีลายคันทกที่เป็นซีเมนต์ที่มีลักษณะค่อนข้างเรียบตรงไป ในแนวของสมัยรัชกาลที่ ๖ หากเปรียบเทียบก็คือขนมปังขิงในสมัยรัชกาลที่ ๕ จะมีลักษณะเหมือนพระที่นั่งวิมานเมฆและมีลวดลายที่เยอะ แต่สมัยรัชกาลที่ ๖ มีลักษณะแบบพระราชานิเวศมฤคทายวัน คือ มีลักษณะค่อนข้างเรียบใช้รูปแบบซ้ำไม่มีลวดลายที่แปลกและพิสดารนัก อีกอย่างที่เป็นลักษณะของปลายรัชกาลที่ ๕ ที่สำคัญ คือ การที่บ้านชั้นบนเป็นไม้และชั้นล่างเป็นปูน แต่ถ้าสังเกตดูดี ๆ เสาที่โผล่ออกมาจากบริเวณชั้นสองจะมีขนาด

ที่เล็กกว่าเสาที่อยู่ข้างล่างเพราะข้างล่างเป็นเสาคอนกรีตข้างบนเป็นเสาไม้ ช่วงสมัยก่อนหากรูปแบบของไม้มายังไงก็จะซ่อมแซมตามแบบนั้น ๆ จะไม่มีการปะหรือเพิ่มเติมอะไรให้เปลือง ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของผนังบ้านสมัยรัชกาลที่ ๕ คือ การตีลายไม้ทับไปบนฝากระดาน (อยู่ด้านบนชั้นสองของบ้านเอะกะนาครีเวณหน้าต่าง) จะมีลายที่เป็นกรอบที่อยู่บนหน้าต่าง ในขณะที่ชั้นล่างจะเป็นหน้าต่างผนังอิฐ (หน้าต่างที่ทำด้วยปูน) มีผังหยุดน้ำเป็นแถบเพื่อกันไม่ให้น้ำไหลย้อนเข้าไปภายในบ้าน อธิบายง่าย ๆ คือ บ้านหลังนี้ชั้นบนเป็นบ้านในสมัยรัชกาลที่ ๕ และชั้นล่างเป็นบ้านสมัยรัชกาลที่ ๖ หากอยากชมการตีไม้ผนังเป็นไม้กระดานทางนอนแล้วตีลายไม้ทับสามารถเดินทางไปชมได้อีกที่หนึ่งคือภายในบริเวณพระราชวังบางปะอินตำหนักของเจ้านายฝ่ายในจะมีการทำในลักษณะนี้และอีกที่หนึ่งคือ เกาะสีซัง แม้แต่พระที่นั่งวิมานเมฆมองข้างนอกจะเห็นเสาดิถีของตัวอาคาร คือบ้านในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๙ บ้านไม้จะตีไม้กระดานทับเสาด้านนอกดูด้านนอกจะไม่เห็นเสาจะเห็นแต่ไม้กระดานที่เป็นเส้นนอน จะเป็นลักษณะที่ค่อนข้างโบราณจริง ๆ เทคนิคในการทำต้องเข้ลั่น (นำไม้อันหนึ่งที่ทำให้เป็นร่องยาวมาประกบกับไม้อีกอันหนึ่งที่ทำให้เป็นล้นยาวไปตามตัวไม้ให้เข้ากันสนิทพอดีคือการเข้รางลั่น) ซึ่งก็เป็นความซับซ้อนบ้านเอะกะนาครีเป็นบ้านที่มีบันไดเดียวเป็นบ้านที่ไม่ได้มีขนาดใหญ่แต่มีค่าซ่อมแซมค่อนข้างสูงก็เพราะค่าจ้างของช่างไม้ฉลุเพราะมันมีความยากและมีความละเอียด ในส่วนของพื้นกระเบื้องก็มีความสวยงามมาก แต่ละห้องจะมีลวดลายที่ไม่ซ้ำกันกระเบื้องผนังในบางห้องก็มีการซ่อมเปลี่ยนบางส่วนแต่ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นของเก่า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดารัตน์กล่าวว่า ข้อสังเกตอีกอย่าง คือภายในบ้านเอะกะนาครีจะไม่มีห้องน้ำ เหตุผลคือบ้านเก่าสมัยโบราณโดยส่วนมากจะไม่ทำห้องน้ำไว้ภายในบ้านห้องน้ำจะต้องอยู่นอกบ้าน ห้องน้ำของบ้านเอะกะนาครีเคยมีอยู่เหมือนกันแต่ก็ได้ผู้ฟ่งไปหมดแล้ว (ห้องน้ำบ้านเอะกะนาครีสมัยนั้นสร้างไว้บริเวณกระถางบัวข้างบ้าน) บริเวณบ้านเอะกะนาครีข้างหลังจะติดคลองบางไส้ไก่ หากใครที่เดินทางสัญจรไปมาโดยเรือผ่านบ้านเอะกะนาครีก็จะเห็นพระนาครปรก ซึ่งได้ประดิษฐานชุกชีที่เป็นหินขนาดใหญ่ทาดด้วยสีน้ำตาลอยู่ข้าง ๆ บ้าน (ปัจจุบันบริเวณที่ประดิษฐานจะเป็นสนามหญ้า) รอบ ๆ บ้านจะมีต้นไม้เล็กใหญ่ปกคลุมล้อมรอบมากมายหลายชนิด ส่วนใหญ่เป็นต้นไม้เข่ง พระยาประสงค์สรรพการ ท่านทำสวนไว้ใกล้ ๆ บ้าน เป็นสวนที่เดินเข้าออกได้ ท่านปลูกต้นชมพูไว้เป็นจำนวนหลายต้นหน้าบ้าน

อยู่ตรงประตูทางออก แต่ต่อมาพบว่ารั้วประตูได้พังลงและด้านบนของบานประตูได้เขียน คำว่า “เอกะนาค” ในสมัยที่ยังเป็นเด็กนักเรียนก็เห็นประตูนี้ยังอยู่ หลังจากผ่านมาหลายปี ได้มีการเข้ามาซ่อมแซม ปรากฏว่ารั้วประตูที่เขียนชื่อสลักไว้คำว่า “เอกะนาค” นั้นได้หายไป แล้วและไม่ทราบด้วยว่าอยู่ที่ไหน ในแผนที่ได้เขียนว่าพระยาประสงค์สรรพการ ได้ทำทาง เข้าไว้ ๒ ทาง ท่านได้ทำสะพานเดินทางลงเรือ สี่บ้านเดิมของบ้านเอกะนาคก็เป็นสี่เดิม คือสี่เหลี่ยมอ่อนปนขาว ข้างในบ้านเป็นลวดลายแบบเก่าลายฉลุเป็นของเดิม ภายในบ้าน จะเห็นว่ามีลักษณะของเก่าประดับไว้ ซึ่งได้มาจากการออกไปหาซื้อของเก่าเพื่อเอามา ประดับตกแต่งให้สวยงาม เนื่องจากบ้านหลังนี้ไม่มีอะไรเหลือไว้แม้แต่ชิ้นเดียวมีเพียงตัวบ้าน เนื่องจากของเก่าภายในบ้านท่านได้ยกให้กับวัดอนงคารามวรวิหารทั้งหมด ส่วนแผนที่นั้น ได้มาจากการมแผ่นที่ทหารซึ่งเป็นแผนที่เก่าของกรุงเทพมหานคร ผังเขตธนบุรี เพราะฉะนั้นจะเห็นผังที่ชัดเจนในแผนที่ซึ่งปรากฏว่าเป็นร่องสวน เวลาที่จะศึกษานอกจาก การฟังเรื่องเล่าแล้วเราสามารถศึกษาได้จากแผนที่เป็นการตรวจสอบไปในตัวด้วยว่าสิ่ง เหล่านั้นที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถเชื่อถือได้หรือไม่ บริเวณประตูหน้าบ้านเอกะนาคจะมี โล่รางวัลติดไว้เป็นรางวัลที่ได้รับมาจากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เข้ารับพระราชทานจากพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ รางวัลนี้มอบไว้เพื่อให้เห็นว่าบ้านหลังนี้มีการบูรณะและยังคงรักษาเค้า โครงเดิมภายในบ้านไว้ได้ทั้งหมด หลังจากที่ได้บูรณะอาคารหลังนี้เสร็จแล้วก็ทำเป็น พิพิธภัณฑ์กรุงธนบุรีศึกษา แต่ในปัจจุบันนี้ได้ย้ายพิพิธภัณฑ์กรุงธนบุรีศึกษาไปไว้ที่อาคาร ๑๕๐ ปี มหาบุรุษรัตนโคม (ช่วง บุนนาค) เรียกว่า “แหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิษณุ บางเขียว กล่าวในตอนท้ายของการเสวนาว่าการเริ่มต้นของการปรับปรุงบ้านเอกะนาคในตอนนั้นเรายังไม่มีแหล่งเรียนรู้ แต่ปัจจุบันได้จัดไว้ที่อาคาร ๑๕๐ ปี จึงใช้บ้านหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑ์กรุงธนบุรีศึกษา (เป็นการชั่วคราว) เมื่อตอนนี้นำแหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษาที่จัดขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส่วนบ้านเอกะนาคหลังนี้ก็ได้ใช้ประโยชน์มาหลายปีแล้วก็ถึงเวลาที่ต้องปรับปรุงหลังจากปรับปรุงเสร็จเราจะไม่ใช้บ้านหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑ์ แต่จะให้บ้านคงสภาพในการเป็นบ้านขนมปังขิงในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือ รักษาความเป็นบ้านเอกะนาคเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันก็เปิดให้ผู้ที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมในส่วนของตัวเองและอาจให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบ้านรวมทั้งได้ปรึกษากับคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และได้เสนอไปว่าอาจจะมีการจัดจอเป็นวิถีทัศนียภาพที่เข้ามาเยี่ยมชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณูปการของพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีต่อประเทศชาติ จะทำการจัดแสดงเป็นประวัติที่สมบูรณ์ของรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๙ ถ้าใครได้ไปชมแหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา ก็จะเห็นว่าห้องอยู่ห้องหนึ่งจะพูดถึงประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งมีประวัติโดยละเอียดเพราะฉะนั้นบ้านหลังนี้ ก็จะมีความเป็นตัวบ้านที่สมบูรณ์แบบให้ผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชม ในขณะเดียวกันจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของประวัติของเจ้าของบ้านและพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีคุณูปการต่อประเทศชาติโดยละเอียดและนี่คือสิ่งที่วางแผนเอาไว้ หากใครมีความสนใจอยากได้ความรู้หรือสนใจอยากจะทำวารสารที่ทัศนวัฒนธรรมก็สามารถไปที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม (แหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา) สามารถเข้าไปอ่านและหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสำคัญของบ้านเอกะนาคและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในย่านฝั่งธนบุรี

